

Fag- og timefordelingen i grunnsopplæringen – Kunnskapsløftet

Innholdsfortegnelse

1.	Bestemmelser som gjelder hele grunnsopplæringen	2
1.1	Fastsetting av timer	2
1.2	Omdisponering av inntil 25 prosent av timetallet i fag for den enkelte elev	2
1.3	Valg av fag	2
2.	Grunnskolen	3
2.1	Generelle bestemmelser for grunnskolen	3
2.1.1	Generelt	3
2.1.2	Fremmedspråk	3
2.1.3	Tilpassede ordninger	4
2.1.4	Tilbud om fag fra videregående opplæring for elever på ungdomstrinnet	4
2.1.5	Særskilt opplæring i norsk for språklige minoriteter	5
2.1.6	Morsmålsopplæring for språklige minoriteter	6
2.1.7	Timetallsutvidelse til fysisk aktivitet fra og med skoleåret 2009–2010	6
2.2	Ordinær fag- og timefordeling	7
2.3	Spesielle fag- og timefordelinger	8
2.3.1	Fag- og timefordeling for elever som har samisk opplæring	8
2.3.2	Fag- og timefordeling for elever med finsk som andrespråk	10
2.3.3	Fag- og timefordeling for elever som har tegnspråk som førstespråk	12
3.	Videregående opplæring	14
3.1	Tilbudsstruktur	14
3.2	Studieforberedende utdanningsprogram – fag- og timefordeling og programfag	15
3.2.1	Felles bestemmelser	15
3.2.2	Fellesfag	15
3.2.3	Utdanningsprogram for studiespesialisering	19
3.2.4	Utdanningsprogram for idrettsfag	28
3.2.5	Utdanningsprogram for musikk, dans og drama	32
3.3	Yrkesfaglige utdanningsprogram – fag- og timefordeling og programfag	37
3.3.1	Felles bestemmelser	37
3.3.2	Vg1 og Vg2 i skole	39
3.3.3	Særløp – Vg1 i skole og 3 års læretid	48
3.3.4	Vg3 i yrkesfaglige utdanningsprogram	49
3.3.5	Andre ordninger	52
3.4	Studieforberedende tilbud innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram	53
3.4.1	Studieforberedende Vg3 innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene for naturbruk og for medier og kommunikasjon	53
3.4.2	Vg3 påbygging til generell studiekompetanse for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene	56
3.4.3	Generell studiekompetanse	58

1. **BESTEMMELSER SOM GJELDER HELE GRUNNOPPLÆRINGEN**

1.1 **Fastsetting av timer**

Timetallet er fastsatt som 60-minutters enheter for hovedtrinn i grunnskolen og for årstrinn i videregående opplæring.

1.2 **Omdisponering av inntil 25 prosent av timetallet i fag for den enkelte elev**

Skoleeier kan omdisponere inntil 25 prosent av timene som er fastsatt i det enkelte fag for enkeltelever når det er grunn til å anta at dette vil kunne føre til bedre måloppnåelse i fagene samlet sett for den enkelte elev. Slik omdisponering av timer forutsetter at målene i læreplanene for fag ikke blir fraveket, og krever samtykke fra den enkelte elev/lærling/foresatte. Kriteriene og prosedyrene for spesialundervisning må følges dersom det skal kunne gjøres avvik fra målene i læreplanen.

Det presiseres at både i grunnskolen og i videregående opplæring må omdisponeringen innenfor 25 prosentrammen ta utgangspunkt i den enkelte elev og bygge på individuelt samtykke. Dette betyr at skoleeier ikke kan disponere disse timene for hele skoler eller grupper av elever.

Omdisponeringen er ikke en rettighet og forutsetter en administrativ beslutning, ikke et enkeltvedtak. Omdisponering av timer avtales skriftlig, vanligvis ikke lenger enn for ett skoleår av gangen og med utgangspunktet i timetallet i fagene på hvert årstrinn.

I særlige tilfeller kan en i grunnskolen, på grunnlag av lokalt fastsatt fordeling av timer på årstrinn, omdisponere innenfor de nivåene det er fastsatt kompetansemål for (etter 2., 4., 7. og 10. årstrinn) for den enkelte elev¹.

Omdisponering av timer kan bare skje mellom fag med nasjonal læreplan

1.3 **Valg av fag**

Flere steder i vedlegget er det beskrevet at elever kan velge fag. I tillegg til de vilkår som er konkretisert i tilknytning til hvert enkelt valg, gjelder at valgene må skje innen de fagtilbud som skoler/skoleeiere gir. Eksempler på denne problemstillingen er valg av fremmedspråk/språklig fordypning på ungdomstrinnet og valg av programfag innen videregående opplæring.

¹ Hovedregelen er at omdisponeringer skal skje for ett skoleår om gangen, men i grunnskolen kan en lage en omdisponeringsplan for 1. + 2. under ett, for 3. + 4. under ett, for 5. + 6. + 7. under ett og for 8. + 9. + 10. under ett, men bare i særlige tilfeller.

2. GRUNNSKOLEN

2.1 Generelle bestemmelser for grunnskolen

2.1.1 *Generelt*

Det er fastsatt et samlet minstetimetall for hovedtrinn i grunnskolen som elever har rett til, og som skoleeier har plikt til å gi.

For grunnskolen er timetallet fastsatt for hovedtrinn; det vil si for barnetrinnet (1.–7. årstrinn) og for ungdomstrinnet (8.–10. årstrinn). Dette gjelder for alle fag bortsett fra for fagene norsk/samisk, matematikk og engelsk på barnetrinnet der timetallet er fordelt på 1.–4. årstrinn og på 5.–7. årstrinn. I tillegg er det på 5.-7.trinn avsatt 76 timer til fysisk aktivitet. Innen de timerammer som er gitt i tabell 1, fastsetter skoleeier fag- og timestfordelingen på årstrinn. Det er ikke anledning til å flytte fag eller timer i strid med fordelingen som står i tabell 1. Den enkelte skole har frihet til å tilrettelegge i undervisningsenheter innenfor det fastsatte timetallet.

2.1.2 *Fremmedspråk*

Læreplanen i fremmedspråk gjelder for alle fremmedspråk bortsett fra engelsk.

Fremmedspråk og fordypning i engelsk, norsk eller samisk på ungdomstrinnet

Elever på 8.–10. årstrinn skal enten ha fremmedspråk eller fordypning i engelsk, norsk eller samisk. Til sammen skal timetallet i løpet av 8.–10. årstrinn være 227 timer.

Fremmedspråk og fordypning i engelsk, norsk eller samisk skal være likestilte fag og derfor like krevende for elevene. Elevene skal ha standpunkt karakter og skal kunne trekkes ut til muntlig lokalt gitt eksamen etter 10. årstrinn. Karakteren skal telle ved inntak til videregående opplæring fra og med skoleåret 2009–2010. Når en elev har valgt enten fremmedspråk eller fordypning i engelsk, norsk eller samisk, skal eleven normalt ha faget på hele ungdomstrinnet. I løpet av første semester på 8. trinn har elevene i samråd med skolen mulighet til å gjøre omvalg. Når særlige hensyn tilsier det, kan skoleeier innvilge overgang på et senere tidspunkt. Uansett når omvalget foretas, skal eleven ved slutten av 10. årstrinn bare vurderes i det nye faget og i forhold til fastsatte kompetansemål etter 10. årstrinn. Se også kapittel 3.2 om krav til fagsammensetning i studieforbereende utdanningsprogram.

Som for øvrige fag fordeler skoleeier timene på årstrinn.

Særskilt om fremmedspråk

Skoleeier skal tilby opplæring i fremmedspråk i minst ett av de fire språkene: tysk, fransk, spansk eller russisk etter læreplan i fremmedspråk på nivå I. I tillegg kan det tilbys andre språk, også ikke-europeiske, etter samme læreplan. Skoleeier bestemmer hvilke fremmedspråk elevene skal få tilbud om, og hvordan tilbudet/tilbudene skal organiseres. Elever som velger fremmedspråk på ungdomstrinnet, må velge ett av de fremmedspråkene som skoleeier tilbyr.

Særskilt om fordypning i engelsk, norsk eller samisk

Muligheten til fordypning i engelsk, norsk eller samisk er et alternativ for elever som ønsker å øke sin kompetanse i ett av disse språkene i stedet for å begynne med et nytt fremmedspråk.

Skoleeier bestemmer hvilke av de tre mulighetene for fordypning elevene skal få tilbud om, og hvordan dette skal organiseres. Elever som vil ha fordypning, må velge ett av de språkene det tilbys fordypning i.

Elever med fordypning i norsk, engelsk eller samisk som tas inn til videregående opplæring

Elever som ikke er fritatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk, og som ikke har hatt opplæring i andre fremmedspråk enn engelsk i grunnskolen, skal begynne med ett fremmedspråk i tillegg til engelsk i videregående opplæring. Disse elevene skal i tillegg til 113 timer på Vg1 og 112 timer på Vg2 ha 140 timer i fremmedspråket på Vg3. Timer til valgfrie programfag på Vg3 reduseres tilsvarende. Se for øvrig egne kolonner i tabell 4, 7, 9 og 11.

Elever med fremmedspråk i grunnskolen og som tas inn til videregående opplæring

Elever som har hatt nivå I i et fremmedspråk i grunnskolen, og som fortsetter med opplæring i det samme språket i videregående opplæring, skal ha opplæring etter læreplanens nivå II i videregående skole, jf forskrift til opplæringsloven § 1-10. Elever som har hatt nivå I i et fremmedspråk i grunnskolen, men velger et nytt fremmedspråk i videregående opplæring, skal ha opplæring etter læreplanens nivå I i det nye fremmedspråket.

2.1.3 Tilpassede ordninger

Elever som følger læreplanen i samisk som førstespråk eller læreplanen i samisk som andrespråk, er unntatt fra kravet til opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning, jf. fag- og timefordeling for opplæring i samisk.

Elever som følger læreplanen i finsk som 2. språk, læreplanen i tegnspråk eller som får opplæring etter opplæringsloven § 2-8 *Særskild språkopplæring for elever frå språklege minoritetar*, kan etter søknad få fritak fra opplæring og vurdering i fremmedspråk/språklig fordypning. Elever som på dette grunnlaget får fritak, skal i timene som er fastsatt for fremmedspråk/språklig fordypning, ha forsterket opplæring i norsk, engelsk eller et annet språk. Skoleeier fastsetter hvilket språk eleven kan få forsterket opplæring i, og hvordan tilbudet skal organiseres.

2.1.4 Tilbud om fag fra videregående opplæring for elever på ungdomstrinnet

Fra og med skoleåret 2008–2009 gjelder følgende regelverk for elever på ungdomstrinnet som ønsker å ta fag fra videregående opplæring:

Forskrift til opplæringslova § 1-14 Tilbod om fag frå vidaregåande opplæring til elevar på ungdomstrinnet

Elevane i grunnskolen skal følgje opplæringa i alle fag slik det er fastsett i Læreplanverket for Kunnskapsløftet, jf. § 1-1. Dette gjeld likevel ikkje fullt ut i faga matematikk, engelsk, framandspråk, naturfag og samfunnsfag for elevar på

ungdomstrinnet som har tilstrekkeleg kompetanse til å følgje opplæringa i eitt eller fleire av desse faga på vidaregåande nivå i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet, og som får slik opplæring. Desse elevane skal i dei aktuelle faga ha vurdering både etter kapittel 3 og 4². Elevar som følgjer opplæring på vidaregåande nivå etter andre punktum, kan få disponere inntil 60 % av timane i faget «Utdanningsval» til denne opplæringa.

Kunnskapsdepartementet legger følgende til grunn for ordningen:

- Tilbud til elever på ungdomstrinnet om å ta fag fra vidaregåande opplæring gjelder fag med gjennomgående læreplaner og må utvikles og gjennomføres i et samarbeid mellom den aktuelle ungdomsskolen/skoleeieren og en vidaregåande skole/skoleeier. Det stilles ikke statlige midler til disposisjon for ordningen.
- Tilbud om å ta fag fra vidaregåande opplæring kan gis til elever som har tilstrekkelig kompetanse til å delta i opplæring på vidaregåande nivå. Denne vurderingen gjøres i samarbeid mellom elev, foresatte, faglærer og skolens rektor. Ingen har rett til å få ta fag fra vidaregåande opplæring mens de er elever i grunnskolen.
- Elever som tar fag fra vidaregåande opplæring skal normalt få fritak fra gjenstående timer i det tilsvarende grunnskolefaget. Dette er ikke til hinder for at en elev etter avtale med skolen og når det er praktisk mulig kan følge undervisningen i vedkommende grunnskolefag samtidig som eleven tar fag fra vidaregåande opplæring.
- Dersom de frigitte timene i det aktuelle grunnskolefag ikke er tilstrekkelig til å dekke timetallet i det tilsvarende faget fra vidaregåande opplæring, kan en elev også få disponere inntil 60 % av timene - i faget Utdanningsvalg til vedkommende fag fra vidaregåande opplæring. Disse timene kan bare tas fra hovedområdet «utprøving av utdanningsprogram» i faget Utdanningsvalg.
- Elever som fritas fra undervisning i et fag på ungdomstrinnet på grunn av arbeid med samme fag fra vidaregåande opplæring, skal ha vurdering med karakter i vedkommende grunnskolefag i samsvar med bestemmelsene i fagets læreplan og bestemmelsene i kapittel 3 i forskrift til opplæringsloven. Dette betyr at selv om en elev får fritak fra timene i et grunnskolefag, så skal vedkommende ved slutten av 10. årstrinn likevel delta i det ordinære eksamensuttrekket sammen med de øvrige elevene på trinnet.
- Elever som tar et fag fra vidaregåande opplæring, skal i dette faget enten ha standpunktkarakter som elev eller eksamenskarakter som privatist. Vurderingen skal gjennomføres i samsvar med bestemmelsene i kapittel 4 i forskrift til opplæringsloven. En elev på ungdomstrinnet som tar fag fra vidaregåande opplæring som elev behøver ikke å delta i fagets eksamensuttrekksordning.
- Elever som på ungdomstrinnet tar fag fra vidaregåande opplæring skal ha ordinært vitnemål for fullført grunnskole. I tillegg har de rett til kompetansebevis for oppnådd kompetanse fra vidaregåande opplæring. Dette betyr at det ikke skal føres merknader om fag fra vidaregåande opplæring på grunnskolevitnemål.

2.1.5 Særskilt opplæring i norsk for språklige minoriteter

Elever som har rett til særskilt opplæring i norsk, skal få opplæring etter *læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter* eller særskilt opplæring etter ordinær læreplan i norsk. Når elevene har tilstrekkelig kompetanse i norsk, skal de følge den ordinære læreplanen i faget. Det er utviklet veilednings- og kartleggingsmateriell i tilknytning til læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Dette skal gjøre

² Kapittel 3 og 4 er slått sammen f.o.m. 1.8.2009

det enklere å avgjøre hvilket nivå eleven er på og dermed gi bedre grunnlag for å gi tilpasset opplæring. Kartleggingsmateriellet skal også gjøre det enklere å avgjøre når eleven har tilstrekkelig kompetanse i norsk til å kunne følge opplæringen i henhold til den ordinære læreplanen i norsk.

2.1.6 *Morsmålsopplæring for språklige minoriteter*

Elever som har rett til særskilt opplæring i norsk, har også om nødvendig rett til morsmålsopplæring og/eller tospråklig opplæring i fag, jf. opplæringsloven § 2-8. Når disse elevene er i stand til å følge den ordinære opplæringen på norsk, er opplæring i morsmål ikke lenger skolens ansvar.

Det er fastsatt *læreplan i morsmål for språklige minoriteter* som gjelder fra skoleåret 2007–2008. Morsmålsopplæringen kommer i tillegg til den vanlige opplæringstiden og gis innenfor en lokalt fastsatt timeramme.

2.1.7 *Timetallsutvidelse til fysisk aktivitet fra og med skoleåret 2009–2010*

Fra og med skoleåret 2009–2010 skal elever på 5.-7.trinn ha 76 timer fysisk aktivitet, jf forskrift til opplæringsloven § 1-1a:

§ 1-1a. Rett til fysisk aktivitet

Elevar på 5.-7. årstrinn skal jamleg ha fysisk aktivitet utanom kroppsøvingfaget. Tilsaman skal dette utgjere 76 timar innanfor 5.-7. årstrinn, jf. fag- og timestfordelinga.

Den fysiske aktiviteten skal tilretteleggjast slik at alle elevar, utan omsyn til funksjonsnivå, kan oppleve glede, meistring, fellesskap og variasjon i skoledagen.

2.2 Ordinær fag- og timefordeling

Fag- og timefordelingen i tabell 1 gjelder for alle som ikke skal ha spesiell fag- og timefordeling etter kapittel 2.3.

Tabell 1 Ordinær fag- og timefordeling i grunnskolen

Fag	1.-7. årstrinn			8.-10. årstrinn	Sum grunnskole
	1.-4.	5.-7.	Sum		
RLE	427			157	584
Norsk	931	441	1 372	398	1770
Matematikk	560	328	888	313	1201
Naturfag	328			256	584
Engelsk	138	228	366	227	593
Fremmedspråk / språklig fordypning	0			227	227
Samfunnsfag	385			256	641
Kunst og håndverk	477			150	627
Musikk	285			85	370
Mat og helse	114			85	199
Kroppsøving	478			228	706
Elevrådsarbeid	0			71	71
Utdanningsvalg	0			113	113
Fysisk aktivitet	0	76	76	0	76
Sum	5196			2 566	7762

2.3 Spesielle fag- og timefordelinger

2.3.1 Fag- og timefordeling for elever som har samisk opplæring

Jf. opplæringsloven § 6-2, § 6-4 andre ledd.

Tabell 2 Fag- og timefordeling i grunnskolen for elever som har samisk opplæring

Fag	Alternativ 1 Uten fremmedspråk / språklig fordypning					Alternativ 2 Med fremmedspråk / språklig fordypning				
	1.-7.årstrinn			8.-10. årstrinn	Sum	1.-7.årstrinn			8.-10. årstrinn	Sum
	1.-4.	5.-7.	Sum			1.-4.	5.-7.	Sum		
RLE	427			157	584	427			157	584
Førstespråk samisk/norsk	642	312	954	335	1289	642	312	954	278	1232
Andrespråk norsk/samisk (samisk 2 eller 3)	608			279	887	608			222	830
Matematikk	560	328	888	313	1201	560	328	888	313	1201
Naturfag	328			256	584	328			256	584
Engelsk	138	228	366	227	593	138	228	366	227	593
Fremmedspråk / språklig fordypning	0			0	0	0			227	227
Samfunnsfag	385			256	641	385			256	641
Duodji/duodje/ duedtie	477			161	638	477			161	638
Musikk	285			85	370	285			85	370
Mat og helse	114			85	199	114			85	199
Kroppsøving	478			228	706	478			228	706
Elevrådsarbeid	0			71	71	0			71	71
Utdanningsvalg	0			113	113	0			113	113
Fysisk aktivitet	0	76	0	0	76	0	76	0	0	76
Sum	5 386			2 566	7952	5386			2 679	8065

Generelt

For å sikre et tilstrekkelig timetall i første- og andrespråket er det totale timetallet for elever som velger samisk som første- eller andrespråk høyere enn i den ordinære fag- og timefordelingen. Elever som følger alternativ 1 (uten fremmedspråk/språklig fordypning), får 190 timer mer, og elever som følger alternativ 2 (med fremmedspråk/språklig fordypning), får 303 timer mer enn etter ordinær fag- og timefordeling.

Særskilt for elever som har samisk opplæring

For elever som har samisk opplæring skal den generelle timetallsutvidelsen i norsk gjennomføres med de timetall i første - og andrespråk som er angitt i tabell 2. Også for elever som har samisk opplæring skal hele timetallsutvidelsen på 1.-4. årstrinn gjelde fra og med høsten 2008. Det vil imidlertid bare være de elever som fullfører 4. årstrinn våren 2012 eller seinere som skal ha fått hele den økte timerammen.

Felles bestemmelser for opplæring innenfor samiske distrikt

I samiske distrikt skal alle følge *Læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk*

- Fag- og timefordelingen i tabell 2 gjelder for alle elever som har opplæring i og på samisk.
- Kommuner i samiske distrikt kan gi pålegg om opplæring i samisk, jf. opplæringsloven § 6-2 fjerde ledd. Kommuner kan likevel ikke pålegge opplæring i samisk som første- eller andrespråk. Et eventuelt pålegg forutsetter kommunalt fastsatte planer for opplæring og tilleggstimer for de berørte elevene.

Bestemmelser om opplæring i samisk utenfor samiske distrikt

For elever som har opplæring i samisk, skal opplæringen i fagene samisk som første- eller andrespråk og i norsk for elever med samisk som førstespråk følge læreplanene i *Læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk*, jf. tabell 2.

- Opplæringen i alle andre fag skal følge læreplanene i læreplanverket for Kunnskapsløftet, jf. tabell 1.
- Elever som har opplæring i samisk som første- eller andrespråk, kan bli fritatt fra opplæring i andre fag med inntil 76 timer på barnetrinnet. Slikt fritak forutsetter at målene i læreplanene ikke blir fraveket, og det krever samtykke fra den enkelte elev/foresatte.

Bestemmelser om opplæring på samisk utenfor samiske distrikt

For elever som har opplæring på samisk, skal opplæringen følge *Læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk*.

- Fag- og timefordelingen i tabell 2 gjelder for alle elever som har opplæring i samisk som første- eller andrespråk, med det unntaket som er nevnt i neste kulepunkt.,
- Elever som har opplæring i samisk som første- eller andrespråk, kan bli fritatt fra opplæring i andre fag med inntil 76 timer på barnetrinnet. Slikt fritak forutsetter at målene i læreplanene ikke blir fraveket, og det krever samtykke fra den enkelte elev/foresatte.

Samisk

Elever med opplæring i samisk følger enten læreplan i samisk som første- eller andrespråk. Elever som følger læreplan i samisk som andrespråk, må velge samisk 2 eller 3.

Norsk

Elever med opplæring i samisk som andrespråk følger ordinær læreplan i norsk med fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål. Elever som har opplæring i samisk som førstespråk, følger læreplan i norsk for elever med samisk som førstespråk, jf. forskrift til opplæringsloven.

Samisk og norsk som førstespråk

Elever kan få opplæring i både samisk og norsk som førstespråk innenfor den samlede timerammen som er fastsatt til første- og andrespråk dersom de ønsker det. Skoleeier fastsetter hvordan det samlede timetallet skal fordeles på de to førstespråkene og hvordan tilbudet skal organiseres.

Fremmedspråk/språklig fordypning

Elever som får opplæring etter læreplaner i samisk som første- eller andrespråk, er unntatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning, jf. forskrift til opplæringsloven og alternativ 1 i tabell 2.

Elever som får opplæring etter læreplaner i samisk som første- eller andrespråk, har likevel rett til opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning dersom de ønsker det. For disse elevene skal timetallet i norsk/samisk som første- eller andrespråk reduseres med 57 timer hver.

Elever som velger å ha opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning, skal ha opplæring etter læreplanen i fremmedspråk eller læreplaner for fordypning i norsk, engelsk eller samisk.

2.3.2 Fag- og timefordeling for elever med finsk som andrespråk

Jf. opplæringsloven § 2-7.

Tabell 2a Fag- og timefordeling for elever med finsk som andrespråk

Fag	1. – 7. årstrinn			8. – 10. årstrinn	Sum grunnskolen
	1.-4.	5.-7.	Sum		
KRL	427			157	584
Norsk	642	312	954	258	1212
Finsk som andrespråk	608			172	780
Matematikk	560	328	888	313	1201
Naturfag	328			256	584
Engelsk	138	228	366	227	593
Fremmedspråk/ språklig fordypning	0			227	227
Samfunnsfag	385			256	641
Kunst og håndverk	477			150	627
Musikk	285			85	370
Mat og helse	114			85	199
Kroppsøving	478			217	695
Elevrådsarbeid	0			50	50
Utdanningsvalg	0			113	113
Fysisk aktivitet		76	76		76
Sum	5386			2566	7952

Generelt

For å sikre et tilstrekkelig timetall i første- og andrespråket er det totale timetallet for elever som velger finsk som andrespråk høyere enn i den ordinære fag- og timefordelingen.

Særskilt om tilrettelegging av fag- og timefordeling for elever som har opplæring i finsk.

Tabell 2a angir minstetimetallet for den samlede grunnskoleopplæringen for elever som har finsk som andrespråk, og som går på skoler der det også er opplæring i samisk etter tabell 2.

På skoler der det ikke er opplæring i samisk etter tabell 2, kan opplæringen for elever som velger finsk ta utgangspunkt i tabell 1. Opplæringen i finsk gis da som tilleggstimer til ordinær fag- og timefordeling og ved å omdisponere timer fra andre fag. Inntil halvparten av det totale timetallet i finsk kan tas fra andre fag. Elevens mulighet for samlet måloppnåelse skal stå sentralt i tilretteleggingen av bruk av tid.

På ungdomstrinnet må tilrettelegging av tid til opplæring i finsk ses i sammenheng med hvorvidt eleven har søkt og fått innvilget fritak fra opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning, jf. omtale under.

Finsk

Opplæringen følger læreplanen i finsk som andrespråk.

Norsk

Elever som får opplæring etter læreplanen i finsk som 2. språk, følger læreplanen i norsk, med fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål, jf. forskrift til opplæringsloven.

Fremmedspråk / språklig fordypning

Elever som får opplæring etter læreplanen i finsk som andrespråk, kan på grunnlag av søknad få fritak fra opplæring og vurdering i fremmedspråk/språklig fordypning. I timene som er fastsatt for fremmedspråk/språklig fordypning, skal elever som er innvilget fritak, ha forsterket opplæring i norsk, engelsk eller finsk. Skoleeier fastsetter hvilke språk eleven kan få forsterket opplæring i, og hvordan tilbudet skal organiseres, jf. forskrift til opplæringsloven og omtalen på side 4 (tilpassede ordninger).

2.3.3 *Fag- og timefordeling for elever som har tegnspråk som førstespråk*

Jf. opplæringsloven § 2-6.

Tabell 3 Fag- og timefordeling i grunnskolen for elever som har tegnspråk som førstespråk

Fag	1.–7. trinn			8.–10. trinn	Sum grunnskole
	1.–4.	5.–7.	Sum		
RLE			427	157	584
Norsk og norsk tegnspråk	1 359	700	2 059	678	2 737
Matematikk	560	328	888	313	1 201
Naturfag			328	256	584
Engelsk	138	228	366	227	593
Fremmedspråk / språklig fordypning			0	227	227
Samfunnsfag			385	256	641
Kunst og håndverk			477	150	627
Drama og rytmikk / musikk			285	85	370
Mat og helse			114	85	199
Kroppsøving			478	228	706
Elevrådsarbeid			0	71	71
Utdanningsvalg			0	113	113
Fysisk aktivitet	0	76	76		76
Sum			5 883	2 846	8 729

Generelt

Elever som får opplæring etter læreplanen i norsk tegnspråk som førstespråk, skal i andre fag enn norsk og norsk tegnspråk ha samme timetall som hørende elever. I norsk og norsk tegnspråk er det fastsatt et felles timetall som skal fordeles på lokalt nivå med utgangspunkt i læreplanene i disse fagene.

Den lokale fordelingen av timene mellom norsk og norsk tegnspråk skal legge til grunn en best mulig samlet måloppnåelse for den enkelte elev. Det er en forutsetning at målene i læreplanene i norsk og norsk tegnspråk ikke blir fraveket. Den enkelte elev og foresatte må samtykke i fordelingen.

Elevene skal ha opplæring etter de ordinære læreplanene i alle fag, men har i fagene tegnspråk, norsk, engelsk og musikk rett til opplæring i samsvar med:

- Læreplan i norsk tegnspråk
- Læreplan i norsk for døve og sterkt tunghørte med fritak fra vurdering i norsk sidemål³
- Læreplan i engelsk for døve og sterkt tunghørte
- Læreplan i drama og rytmikk for døve og sterkt tunghørte (erstatter musikk)

Særskilt om elever som har opplæring i tegnspråk

Det er foreløpig ikke lagt inn noen timetallsutvidelse i norsk og tegnspråk, men i tabell 3 er det tidligere timetallet for barnetrinnet delt i et minstetimetall på 1.–4. årstrinn og et

³ Læreplanen i norsk for døve og sterkt tunghørte har ikke kompetansemål i sidemål.

minstetimetall på 5.–7. årstrinn. Departementet vil seinere komme tilbake til en eventuell framtidig timetallsutvidelse i norsk og tegnspråk for disse elevene.

Fremmedspråk / språklig fordypning

Elever som får opplæring etter læreplanen i norsk tegnspråk, kan etter søknad få fritak fra opplæring og vurdering i fremmedspråk / språklig fordypning. I timene som er fastsatt for fremmedspråk / språklig fordypning, skal elever som er innvilget fritak, ha forsterket opplæring i norsk, engelsk eller tegnspråk. Skoleeier fastsetter hvilket språk eleven skal få forsterket opplæring, i og hvordan tilbudet skal organiseres, jf. forskrift til opplæringsloven og side 4 (tilpassede ordninger).

3. VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

3.1 Tilbudsstruktur

I opplæringsloven § 3-3 heter det at: «*Den videregående opplæringa skal føre fram til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller kompetanse på lågare nivå*». Lavere nivå betyr i denne sammenheng all opplæring som ikke resulterer i full studie- eller yrkeskompetanse. Den videregående opplæringen er organisert i studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogram.

Det er 3 studieforberedende utdanningsprogram:

- utdanningsprogram for studiespesialisering
- utdanningsprogram for idrettsfag
- utdanningsprogram for musikk, dans og drama

Det er 9 yrkesfaglige utdanningsprogram:

- utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk
- utdanningsprogram for design og håndverk
- utdanningsprogram for elektrofag
- utdanningsprogram for helse- og sosialfag
- utdanningsprogram for medier og kommunikasjon
- utdanningsprogram for naturbruk
- utdanningsprogram for restaurant- og matfag
- utdanningsprogram for service og samferdsel
- utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon

Opplæringen i skole omfatter normalt videregående trinn 1 (Vg1), videregående trinn 2 (Vg2) og videregående trinn 3 (Vg3). Hvert trinn skal normalt ha en lengde på ett skoleår.

Fagopplæringen omfatter normalt to års opplæring i skole (Vg1 og Vg2) og ett års opplæring (Vg3) fordelt over to års læretid i bedrift (hovedmodellen). Det finnes imidlertid utdanningsløp som avviker fra hovedmodellen, se punktene 3.3.5 og 3.4.

Bestemmelsene om inntak til utdanningsprogram og programområder er gitt i kapittel 6 i forskrift til opplæringsloven.

Vedlegg 2 viser den fastsatte inndelingen av utdanningsprogrammene i årstrinn og programområder for Vg1, Vg2, Vg3 / opplæring i bedrift for alle utdanningsprogram. Noen Vg2 har, i tillegg til inntak fra Vg1 i eget utdanningsprogram, også inntak fra Vg1 i andre utdanningsprogram (kryssløp). Hvilke kryssløp som er fastsatt, framgår av vedlegg 2.

For å få vitnemål som gir studie- eller yrkeskompetanse, må en ha fullført og bestått ett av løpene i vedlegg 2 (Vg1, Vg2, Vg3 / opplæring i bedrift) med de krav til fagsammensetning og timeomfang som er gjort greie for nedenfor.

Alle timetall i teksten og i tabellene er minstetimetall for elevene, dvs. timetall som skoleeier må tilby. Skoleeiere står imidlertid fritt til å tilby flere timer. Nærmere bestemmelser om vurdering og dokumentasjon (kompetansebevis, vitnemål, fag- og svennebrev) er fastsatt i forskrift til opplæringsloven.

3.2 **Studieforberedende utdanningsprogram – fag- og timefordeling og programfag**

3.2.1 *Felles bestemmelser*

Hovedbestemmelsene om innhold og omfang i de studieforberedende utdanningsprogrammene går fram av kapittel 3 i opplæringsloven og kapittel 1 i forskrift til opplæringsloven. Den nærmere inndelingen i fag og bestemmelser om krav til fellesfag og programfag følger nedenfor. Nedenfor er det også gjort greie for bestemmelsene som gjelder for

- elever som i henhold til § 6-3 i opplæringsloven har rett til opplæring i samisk
- elever som i henhold til § 3-9 i opplæringsloven har rett til opplæring i tegnspråk

3.2.2 *Fellesfag*

3.2.2.1 *Norsk, samisk, finsk og norsk tegnspråk*

Opplæringen i norsk skal følge ordinær læreplan hvis ikke annet er bestemt. I forskrift til opplæringsloven er det fastsatt hvem som er unntatt fra *opplæring* i norsk sidemål, og hvem som er fritatt fra *vurdering* i norsk sidemål.

Elever med samisk som første- eller andrespråk

For elever som har rett til opplæring i samisk i henhold til § 6-3 i opplæringsloven, er det utarbeidet egne læreplaner i samisk som første- og andrespråk. Læreplanen i samisk som andrespråk har to alternativer; samisk 2 og samisk 3.

- Opplæring i samisk som førstespråk skal kombineres med opplæring i norsk etter læreplanen i norsk for elever med samisk som førstespråk. Elever som ønsker det, kan imidlertid få opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk, men da med rett til fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.
- Opplæring i samisk som andrespråk skal kombineres med opplæring i norsk etter ordinær læreplan i norsk, men med rett til fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.

Se for øvrig eget oppsett for samisk fag- og timefordeling i tabell 4, 7, 9 og 11.

3.2.2.2 *Elever med finsk som andrespråk*

Det er utarbeidet en egen læreplan i finsk som andrespråk. Opplæring i finsk som andrespråk skal kombineres med opplæring i norsk etter ordinær læreplan i norsk, men med rett til fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.

3.2.2.3 *Elever med norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte*

For elever som har rett til opplæring i norsk tegnspråk i henhold til § 3-9 i opplæringsloven, er det utarbeidet egne læreplaner i norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte. Normalt skal opplæringen etter læreplanen i norsk tegnspråk kombineres med opplæring etter læreplanen i norsk for døve og sterkt tunghørte, men elever som ønsker det, kan få opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk, men med fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål. Se for øvrig egen fag- og timefordeling for døve og sterkt tunghørte i tabell 4, 7, 9 og 11.

3.2.2.4 **Grunnleggende norsk for språklige minoriteter**

Det er utarbeidet læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Elever med et annet morsmål enn samisk og norsk kan få opplæring etter denne læreplanen når de ikke har tilstrekkelige kompetanse til å følge opplæringen etter den ordinære læreplanen i norsk. Når elevene har oppnådd tilstrekkelig kompetanse i norsk, skal de ha opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk. Det er utviklet kartleggingsmaterieell i tilknytning til læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Dette skal gjøre det enklere å avgjøre hvilket nivå eleven er på og dermed gi bedre grunnlag for å gi tilpasset opplæring. Kartleggingsmateriellet skal også gjøre det enklere å avgjøre når eleven har tilstrekkelig kompetanse i norsk til å kunne følge opplæringen etter den ordinære læreplanen i norsk. Fra og med skoleåret 2009–2010 må alle elever som ikke følger ordinær læreplan i norsk, følge læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

3.2.2.5 **Engelsk**

Opplæringen skal følge læreplanen i fellesfaget engelsk. For elever som har rett til opplæring i/på tegnspråk i henhold til § 3-9 i opplæringsloven, er det utarbeidet en egen læreplan i engelsk.

3.2.2.6 **Fremmedspråk**

Opplæringen skal følge læreplanen i fellesfaget fremmedspråk.

Unntak

Forskrift til opplæringsloven fastsetter i kapittel 1 hvem som er unntatt fra kravet om fremmedspråk. Dette gjelder elever som får opplæring etter læreplaner i

- samisk som første- eller andrespråk
- finsk som andrespråk
- norsk tegnspråk

Elever som har opplæring etter én av disse læreplanene, men som likevel ønsker fremmedspråk, må ta dette utenfor timerammen.

Med fremmedspråk i grunnskolen

Elever som har hatt nivå I i et fremmedspråk i grunnskolen og fortsetter med opplæring i det samme språket, skal ha opplæring etter læreplanens nivå II. Elever som har hatt nivå I i et fremmedspråk i grunnskolen, men velger et nytt fremmedspråk i videregående opplæring, skal ha opplæring etter læreplanens nivå I i det nye fremmedspråket.

Uten fremmedspråk i grunnskolen

Elever som ikke er unntatt fra kravet til fremmedspråk, og som ikke har hatt opplæring i andre fremmedspråk enn engelsk i grunnskolen, må velge ett fremmedspråk i tillegg til engelsk i videregående opplæring. Disse elevene skal i tillegg til 113 timer på Vg1 og 112 timer på Vg2 ha 140 timer i fremmedspråket på Vg3. En konsekvens av dette er at timer til valg av programfag på Vg3 reduseres tilsvarende med 140 timer. Se for øvrig egne kolonner i tabell 4, 7, 9 og 11.

Privatistordning

Det er etablert en privatistordning i en lang rekke språk som det ikke gis opplæring i. Elever som ønsker det kan, i stedet for å følge opplæringen i fremmedspråk, oppfylle kravet om fremmedspråk ved å ta eksamen som privatist i ett av disse språkene.

3.2.2.7 Matematikk

Alle elever skal ha minst 224 timer matematikk i løpet av videregående opplæring.

Fellesfaget i matematikk er fra og med skoleåret 2009–2010 delt i to fag, ett obligatorisk fellesfag på 140 timer (1P/1T) og ett fellesfag på 84 timer (2P/2T).

Fellesfaget matematikk		
Vg1, obligatorisk fellesfag	1P praktisk, 140 timer	1T teoretisk, 140 timer
Vg2	2P praktisk, 84 timer	2T teoretisk, 84 timer

Første eksamen i fellesfaget matematikk 1P eller 1T på 140 timer er våren 2010. Første eksamen i fellesfaget matematikk 2P eller 2T på 84 timer er våren 2011.

Opplæringen skal følge læreplanen i fellesfaget matematikk på Vg1. Denne læreplanen har to alternativer: matematikk 1P (praktisk rettet) og matematikk 1T (teoretisk rettet) og et timeomfang på 140 timer. På Vg2 skal eleven velge mellom enten fellesfag i matematikk 2P/2T på 84 timer eller programfag i matematikk S1/R1 på 140 timer.

Erstatningsfag for elever som ikke velger fellesfag i matematikk på Vg2 (2P/2T)

Elever som velger 140 timer programfag i matematikk (R1 eller S1) på Vg2 i stedet for fellesfaget matematikk 2P eller 2T (84 timer), må ta ett ekstra programfag på minst 84 timer for å oppfylle kravet til minstetimetall over tre år, jf tabell 4, 7, 9 og 11. Dette programfaget kan enten være 84 timer programfag i matematikk, geofag eller teknologi og forskningslære (fagnavn merket X i tabell 5) eller et ordinært programfag på 140 timer fra studieforberevende utdanningsprogram.

For å få vitnemål må eleven ha minimum 224 timer matematikk som skal omfatte 140 timer fellesfag i matematikk 1T/1P på Vg1 og i tillegg enten 84 timer fellesfag i matematikk 2T/2P på Vg2 eller programfag i matematikk R1/S1.

Matematikk som fellesfag og programfag

Elever kan ikke ta fellesfaget i matematikk 2P eller 2T på Vg2 samtidig med programfag i matematikk (S1/R1) på Vg2 på grunn av overlappende mål. Men elever som har tatt fellesfaget i matematikk på Vg2, kan likevel velge programfag i matematikk (S/R) på Vg3.

3.2.2.8 Tilrettelagt treårig løp for elever fra språklige minoriteter

Jf. opplæringsloven § 3-12.

Elever fra språklige minoriteter kan få anledning til å bruke inntil 280 timer til styrking av den ordinære opplæringen i norsk og engelsk. Disse timene kommer i stedet for 280 timer som i den ordinære fag- og timefordelingen skal brukes til valg av programfag i

de studieforbereidende utdanningsprogrammene. Timetallet til styrket opplæring i norsk og engelsk kan fordeles over tre år.

Vilkåret for at en elev kan gis anledning til en slik omdisponering av timer fra timer til valg av programfag, er at eleven (ved inntaket) fylte de generelle vilkårene for inntak til videregående opplæring i opplæringsloven § 3-1, og at vedkommende i tillegg har

- mangelfull norsk grunnskoleopplæring på grunn av få års opphold i landet
- en språk- og kulturbakgrunn som er fjern fra den norske og som medfører behov for særlig tilrettelegging ut fra dette
- forutsetninger for å kunne ta videregående opplæring og oppnå studiekompetanse på tre år ut fra denne tilretteleggingen

I tillegg kan disse elevene, dersom det er aktuelt:

- nytte den privatistordningen som er gjort greie for under fellesfaget fremmedspråk
- om nødvendig få opplæring etter læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter

3.2.2.9 Godkjenning av opplæring i utlandet tilsvarende Vg1 og/eller Vg2 i Norge

Ett eller to års opplæring i utlandet kan godkjennes som likeverdig med Vg1 og/eller Vg2 i studieforbereidende utdanningsprogram. Forutsetningen for dette er

- at eleven kan vise formell dokumentasjon på å ha fulgt alle fag i ett fullt eller to fulle skoleår i utlandet, og at vedkommende ville ha blitt tatt inn eller flyttet opp til neste trinn i det aktuelle landets skolesystem.
- at eleven kan vise formell dokumentasjon på at opplæringen i utlandet er gjennomført på et nivå tilsvarende Vg1 og/eller Vg2. Eleven må dessuten ved tilbakekomst til Norge ha det nødvendige faglige grunnlaget for å følge opplæringen på det årstrinnet vedkommende vender tilbake til.
- at innholdet i opplæringen har hovedvekt på fag som tilsvarer fag fra ett studieforbereidende utdanningsprogram (general studies) for å kunne godkjennes som likeverdig med Vg1 i ett av de studieforbereidende utdanningsprogrammene.
- at innholdet i opplæringen har hovedvekt på fag fra studiespesialiserende utdanningsprogram for å kunne godkjennes som likeverdig med Vg2 i utdanningsprogrammet for studiespesialisering.
- at innholdet i opplæringen har en kombinasjon av fag fra enten idrettsfag eller musikk, dans og drama for å kunne godkjennes som likeverdig med Vg2 innen programområdene for idrettsfag, musikk, dans eller drama.
- at opplæringen må inneholde fag som eleven kan bygge videre på i Vg3 slik at han/hun kan tilfredsstille kravet til fordypning i det valgte programområdet.

Ett års opplæring i utlandet gir ikke fritak for mer enn ett års opplæring i Kunnskapsløftet. Eleven må følge opplæringen i alle fag på neste årstrinn ved tilbakekomst til Norge.

Det gis ikke godkjenning for opplæring i utlandet tilsvarende Vg3 i Norge. En elev som ønsker å ta opplæring tilsvarende Vg3 i utlandet, må få eventuell dokumentasjon på fullført og bestått opplæring derfra.

En elev som får godkjent ett eller to års opplæring i utlandet, behøver ikke ta norske fag som vedkommende skulle hatt som heltidselev i henhold til Læreplanverket for Kunnskapsløftet, selv om innholdet i disse fagene ikke inngår i fagkretsen i utlandet. Eleven må imidlertid dokumentere bestått likeverdig eller mer omfattende opplæring i

de fagene som inngår i minimumskravene til generell studiekompetanse. Dersom ikke dette siste kravet oppfylles, må disse fagene tas som elev eller privatist i Norge for at vitnemål kan utstedes.

Rektor kan godkjenne ett eller to års opplæring i utlandet som likeverdig opplæring i henhold til kapittel 1 i forskrift til opplæringsloven. En elev som ikke tilfredsstiller kravene til godkjenning av ett helt år i utlandet, kan etter hjemkomsten få fritak for enkeltfag dersom eleven kan dokumentere bestått likeverdig eller mer omfattende opplæring i faget/fagene eleven har tatt i utlandet.

3.2.3 Utdanningsprogram for studiespesialisering

Elever som blir tatt inn til Vg1 i utdanningsprogram for studiespesialisering, kan ordinært ha to forskjellige timeomfang på Vg1:

- 842 timer, hvor fagene samfunnsfag og geografi er lagt til Vg1 (se kolonne 1 i tabell 4).
- 982 timer, hvorav 140 timer i formgivingsfag og 140 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram. Fagene samfunnsfag og geografi er lagt til Vg2 (se kolonne 2 i tabell 4).

Elevene har, etter fullført Vg1, rett til inntak til ett av programområdene på Vg2 uavhengig av hvilke av de nevnte timeomfang de har hatt på Vg1. Kravet til timetall og sammensetning av fag over tre år er tilpasset den fag- og timefordelingen elevene har hatt på Vg1.

Utdanningsprogram for studiespesialisering er inndelt i tre programområder på Vg2 og Vg3:

- programområde for realfag
- programområde for språk, samfunnsfag og økonomi
- programområde for formgivingsfag

3.2.3.1 Programområdene for realfag og for språk, samfunnsfag og økonomi

Elevene skal ordinært ha totalt 2 523 timer over tre år. Det framgår av fag- og timefordelingen i tabell 4 hvordan disse timene skal fordeles. Det er en forutsetning at opplæringen på hvert årstrinn organiseres i fellesfag og programfag slik som fastsatt i tabell 4 og i den enkelte læreplan. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som er beskrevet i læreplanene for fellesfag og programfag.

I tabell 4 er det, i tillegg til de kolonnene som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1, 5, 9 og 14), egne kolonner for elever som

- har formgivning på Vg1, og er tatt inn til programområde for realfag eller for språk, samfunnsfag og økonomi på Vg2 og Vg3 (kolonne 2, 6, 11 og 16)
- ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen (kolonne 10 og 15)
- har samisk som første- eller andrespråk eller finsk som andrespråk (kolonne 3, 7, 12 og 17)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 4, 8, 13 og 18)

Krav til fagsammensetning

Fellesfag

Elevene i programområdene for realfag og for språk, samfunnsfag og økonomi skal på hvert årstrinn ha opplæring i de fagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell

4 under fellesfag, dvs. ordinært totalt 1683 timer over tre år. I det ordinære løpet innenfor dette programområdet er samfunnsfag og geografi lagt til Vg1.

Programfag

Elevene i programområdene for realfag og for språk, samfunnsfag og økonomi skal ordinært i løpet av tre år ha 840 timer programfag.

I noen læreplaner står det at et programfag bygger på et annet programfag. Det betyr at eleven bør ha den faglige kompetansen som beskrives i læreplanen for å starte med faget på et høyere nivå. En elev kan likevel ta programfaget på høyere nivå uten å ha tatt faget på lavere nivå dersom rektors vurdering er at eleven har tilstrekkelig kompetanse.

- *Programfag fra eget programområde, krav til fordypning*
Minst 560 av de 840 timene skal nyttes til programfag fra eget programområde. Elevene skal ta to programfag á 140 timer fra hvert av to fagområder innen eget programområde (fordypning). Noen spesielle regler for matematikk og fremmedspråk er beskrevet nedenfor. Hvilke programfag som inngår i hvert av programområdene, går fram av tabellene 5 og 6.
- *Programfag fra studieforbereende utdanningsprogram*
280 av de 840 timene skal nyttes til programfag fra eget programområde eller fra andre programområder innen utdanningsprogrammene for studiespesialisering, idrettsfag eller musikk, dans og drama. Elevene skal minst ha to programfag á 140 timer.

Tilpassede ordninger

- *Uten fremmedspråk i grunnskolen*
Elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, skal i tillegg til å ha fremmedspråk på Vg1 og Vg2 også ha 140 timer på Vg3. En konsekvens av dette er at antall timer til programfag blir tilsvarende redusert med 140 timer. Til sammen skal disse elevene ha 1 823 timer fellesfag, 560 timer programfag fra eget programområde og 140 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram, totalt 2 523 timer over tre år. Se tabell 4 (kolonne 15).
- *Med formgivingsfag på Vg1*
Elever som har hatt 982 timer og formgivingsfag på Vg1, har ikke hatt fellesfagene samfunnsfag og geografi. De skal ha disse fagene på Vg2. Timene til dette kommer i stedet for 140 timer som i den ordinære fag- og timefordelingen skal brukes til valg av programfag. Til sammen skal disse elevene ha 1 683 timer fellesfag, 560 timer programfag fra eget programområde, 140 timer felles programfag og 280 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram, totalt 2 663 timer, jf. tabell 4 (kolonne 16).

Tabell 4 Fag- og timefordeling i utdanningsprogram for studiespesialisering, programområde for realfag og språk, samfunnsfag og økonomi

Omfang i timer	Vg1				Vg2				Vg3					Totalt over 3 år					
	Kolonne nummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Ordinær	Med formgiv. Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Med formgiv. Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Uten fr.språk gr.skole	Med formgiv. Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Uten fr.språk gr.skole	Med formgiv. Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte	
Religion og etikk									84	84	84	84	84	84	84	84	84	84	84
Norsk ¹	113	113			112	112			168	168	168			393	393	393			
Førstespråk samisk/norsk ¹			103				103					103						309	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹			103				103					103						309	
Norsk for døve / sterkt tunghørte ¹				113				112					168						393
Norsk tegnspråk ¹				75				75					75						225
Matematikk ¹	140	140	140	140	84	84	84	84						224	224	224	224	224	224
Naturfag	140	140	140	140										140	140	140	140	140	140
Engelsk ¹	140	140	140	140										140	140	140	140	140	140
Fremmedspråk ¹	113	113			112	112				140				225	365	225			
Samfunnsfag	84		84	84		84								84	84	84	84	84	84
Geografi	56		56	56		56								56	56	56	56	56	56
Historie					56	56	56	56	113	113	113	113	113	169	169	169	169	169	169
Kroppsøving	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	168	168	168	168	168	168
Sum fellesfag	842	702	822	804	420	560	402	383	421	561	421	459	496	1683	1823	1683	1683	1683	1683
Programfag fra eget programområde					280	280	280	280	280	280	280	280	280	560	560	560	560	560	560
Felles programfag fra Vg1 formgivingsfag		140														140			
Programfag fra studieforberedende utdanningsprogram		140			140		140	140	140		140	140	140	280	140	280	280	280	280
Totalt omfang	842	982	822	804	840	840	822	803	841	841	841	879	916	2523	2523	2663	2523	2523	2523

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.2.2 i teksten.

Programfag som inngår i det enkelte programområde*Programfag i programområde for realfag*

Tabell 5 viser hvilke programfag som inngår i programområde for realfag. Hvert fagområde består av to eller flere programfag.

Tabell 5 Programfag i programområde for realfag

Fagområde	Programfag	Timer
Biologi		
	Biologi 1	140
	Biologi 2	140
Fysikk		
	Fysikk 1	140
	Fysikk 2 (bygger på fysikk 1)	140
Geofag		
	Geofag X	84
	Geofag 1	140
	Geofag 2	140
Informasjonsteknologi		
	Informasjonsteknologi 1	140
	Informasjonsteknologi 2	140
Kjemi		
	Kjemi 1	140
	Kjemi 2 (bygger på kjemi 1)	140
Matematikk		
	Matematikk X	84
	Matematikk R1	140
	Matematikk R2 (bygger på matematikk R1)	140
	Matematikk S1	140
	Matematikk S2 (bygger på matematikk S1)	140
Teknologi og forskningslære		
	Teknologi og forskningslære X	84
	Teknologi og forskningslære 1	140
	Teknologi og forskningslære 2	140

Matematikk S (for samfunnsfag) og R (for realfag)

Det er *ikke* anledning til å kombinere programfag matematikk S1 med programfag matematikk R2 eller matematikk R1 med matematikk S2. Det er heller ikke anledning til å føre både matematikk S og matematikk R på samme vitnemål.

Matematikk som fellesfag og programfag

Det vises til punkt 3.2.2.7.

Særskilt om programfagene

Geofag X og teknologi og forskningslære X inneholder noen av de samme kompetansemålene som geofag 1 og teknologi og forskningslære 1. Det vil derfor ikke være anledning til å føre X-varianten i disse to fagene på samme vitnemål som de respektive 140 timers programfagene. Matematikk X er et eget programfag og inneholder ikke kompetansemål fra de andre programfagene i matematikk. X-varianten kan derfor stå på samme vitnemål som andre programfag i matematikk (R1/R2 eller S1/S2).

Eksempler på godkjente fagsammensetninger for elever med fordypning i programområdet for realfag uten fellesfaget matematikk 2T/2P med 84 timer på Vg2:

- Programfagene matematikk og kjemi, hvert med 140 + 140 timer, og geofag X med 84 timer, pluss internasjonal engelsk og visuelle kunsthøgskole 1, hvert med 140 timer.
- Programfagene matematikk og geofag, hvert med 140 + 140 timer, pluss entreprenørskap og bedriftsutvikling 1 med 140 timer, fremmedspråk nivå III med 140 timer og aktivitetslære med 140 timer.
- Programfagene matematikk, fysikk og kjemi, hvert med 140 + 140 timer, pluss fremmedspråk nivå I med 140 timer.

Programfag i programområde for språk, samfunnsfag og økonomi

Tabell 6 viser hvilke programfag som inngår i programområde for språk, samfunnsfag og økonomi. Et fagområde består av flere programfag.

Tabell 6 Programfag i programområde for språk, samfunnsfag og økonomi

Fagområde	Programfag	Timer
Antikkens språk og kultur		
	Antikkens kultur	140
	Gresk 1	140
	Gresk 2 (bygger på gresk 1)	140
	Latin 1	140
	Latin 2 (bygger på latin 1)	140
Engelsk		
	Internasjonal engelsk	140
	Samfunnsfaglig engelsk (bygger på internasjonal engelsk)	140
	Engelskspråklig litteratur og kultur (bygger på internasjonal engelsk)	140
Entreprenørskap og bedriftsutvikling		
	Entreprenørskap og bedriftsutvikling 1	140
	Entreprenørskap og bedriftsutvikling 2	140

Tabell 6 Programfag i programområde for språk, samfunnsfag og økonomi (fortsett)

Fagområde	Programfag	Timer
Fremmedspråk		
	Fremmedspråk I	140
	Fremmedspråk II (bygger på fremmedspråk I)	140
	Fremmedspråk III (bygger på fremmedspråk II)	140
Historie og filosofi		
	Historie og filosofi 1	140
	Historie og filosofi 2 (bygger på historie og filosofi 1)	140
Kommunikasjon og kultur		
	Kommunikasjon og kultur 1	140
	Kommunikasjon og kultur 2 (bygger på kommunikasjon og kultur 1)	140
	Kommunikasjon og kultur 3 (bygger på kommunikasjon og kultur 1)	140
Markedsføring og ledelse		
	Markedsføring og ledelse 1	140
	Markedsføring og ledelse 2 (bygger på markedsføring og ledelse 1)	140
Medie- og informasjonskunnskap		
	Medie- og informasjonskunnskap 1	140
	Medie- og informasjonskunnskap 2 (bygger på medie- og informasjonskunnskap 1)	140
Næringslivsøkonomi		
	Økonomistyring	140
	Økonomi og ledelse (bygger på økonomistyring)	140
Politikk, individ og samfunn		
	Sosialkunnskap	140
	Samfunnsgeografi	140
	Sosiologi og sosialantropologi	140
	Politikk og menneskerettigheter	140
Psykologi		
	Psykologi 1	140
	Psykologi 2	140
Reiseliv og språk		
	Reiseliv og språk 1	140
	Reiseliv og språk 2 (bygger på reiseliv og språk 1)	140
Rettslære		
	Rettslære 1	140
	Rettslære 2	140
Samfunnsøkonomi		
	Samfunnsøkonomi 1	140
	Samfunnsøkonomi 2 (bygger på samfunnsøkonomi 1)	140
Samisk historie og samfunn		
	Samisk historie og samfunn 1	140
	Samisk historie og samfunn 2	140

	(bygger på samisk historie og samfunn 1)	
--	--	--

Programfag i flere fremmedspråk

To ulike fremmedspråk regnes som to ulike programfag.

Fremmedspråk

Det vises til punkt 3.2.2.6.

Særskilt for elever som velger fremmedspråk som programfag nivå III

Elever som tar fellesfaget fremmedspråk II kan ta 140 timer fremmedspråk III som programfag innen det samme språket og la dette telle som ett av to fordypningsfag innenfor programområdet. I tillegg må disse elevene ta ett programfag til fra eget programområde. Til sammen utgjør dette 560 timer programfag innen eget programområde.

Eksempler på godkjente fagsammensetninger er:

- Programfag fransk III med 140 timer som påbygging på fellesfaget fransk II, pluss programfag rettslære med 140+140 timer, pluss kommunikasjon og kultur 1 med 140 timer.
- Programfag tysk III med 140 timer som påbygging på fellesfaget tysk II, pluss kommunikasjon og kultur 1, 2 og 3 med 140+140+140 timer.

Matematikk som fellesfag og programfag

Det vises til punkt 3.2.2.7.

Eksempel på godkjente fagsammensetninger for elever med fordypning i programområde for språk, samfunnsfag og økonomi uten fellesfaget matematikk 2T/2P med 84 timer på Vg2:

- Programfagene reiseliv og språk 1 og 2, hvert med 140 timer, kommunikasjon og kultur 1 og 2, hvert med 140 timer, internasjonal engelsk med 140 timer, pluss matematikk S1 med 140 timer og geofag X med 84 timer.
- Programfagene markedsføring og ledelse 1 og 2, hvert med 140 timer og samfunnsøkonomi 1 og 2, hvert med 140 timer, toppidrett 1 og 2, hvert med 140 timer pluss matematikk S1 med 140 timer.
- Programfagene internasjonal engelsk og samfunnsfaglig engelsk, hvert med 140 timer, samfunnsøkonomi 1 og 2, hvert med 140 timer, pluss matematikk S1 og S2, hvert med 140 timer og aktivitetstlære med 140 timer.

3.2.3.2 Programområde for formgivingsfag

Elevene skal ordinært ha totalt 2 943 timer over tre år. Det framgår av fag- og timefordelingen i tabell 7 hvordan disse timene skal fordeles. Det er en forutsetning at opplæringen på hvert årstrinn organiseres i fellesfag og programfag slik som fastsatt i tabell 7 og i den enkelte læreplan. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som er beskrevet i læreplanene for fellesfag og programfag.

I tabell 7 er det, i tillegg til de kolonnene som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1, 5, 9 og 14), egne kolonner for elever som

- ikke har hatt formgivingsfag på Vg1, men er tatt inn til programområde for formgivingsfag på Vg2 og Vg3 (kolonne 2, 6, 10 og 15)

- ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen (kolonne 11 og 16)
- har samisk som første- eller andrespråk eller finsk som andrespråk (kolonne 3, 7, 12 og 17)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 4, 8, 13 og 18)

Krav til fagsammensetning

Fellesfag

Elevene i programområde for formgivingsfag skal på hvert årstrinn ha opplæring i de fagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell 7 under fellesfag, dvs. ordinært totalt 1 683 timer over tre år. I det ordinære løpet innen dette programområdet er samfunnsfag og geografi lagt til Vg2.

Programfag

Elevene i programområde for formgivingsfag skal i løpet av tre år ha 1 260 timer programfag.

- *Felles programfag fra eget programområde*
840 av de 1 260 timene skal nyttes til felles programfag fra eget programområde. De felles programfagene går fram av tabell 8.
- *Valgfrie programfag fra studieforbereende utdanningsprogram*
420 av de 1 260 timene ovenfor skal nyttes til å velge programfag enten fra eget programområde (jf. tabell 8) eller fra andre programområder innen de tre studieforbereende utdanningsprogrammene. Elevene skal ha tre programfag á 140 timer.

Matematikk som fellesfag og programfag

Det vises til punkt 3.2.2.7.

Tilpassede ordninger

- *Uten fremmedspråk i grunnskolen*
Elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, skal i tillegg til å ha fremmedspråk på Vg1 og Vg2 også ha 140 timer på Vg3. En konsekvens av dette er at timer til valg av programfag på Vg3 reduseres tilsvarende med 140 timer. Til sammen skal disse elevene ha 1 823 timer fellesfag, 840 timer felles programfag og 280 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram, totalt 2 943 timer over tre år. Se tabell 7 (kolonne 16).
- *Uten formgivningsfag på Vg1*
For elever som har hatt 842 og ikke 982 timer på Vg1 i utdanningsprogram for studiespesialisering, er kravet til totalt timetall over tre år 2 803. (tabell 7, kolonne 15). Disse elevene har hatt samfunnsfag og geografi på Vg1, og skal derfor i stedet ha 140 timer ekstra felles programfag på Vg2 (tabell 7, kolonne 6). Til sammen skal disse elevene ha 1 683 timer fellesfag, 840 timer felles programfag og 280 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram, se tabell 7 (kolonne 15).

Tabell 7 Fag- og timefordeling i utdanningsprogram for studiespesialisering, programområde for formgivingsfag

Omfang i timer	Vg1				Vg2				Vg3					Totalt over 3 år					
	Kolonnummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Ordinær	Uten formgiv. Vg1	Samisk	Døve/tunghørte	Ordinær	Uten formgiv. Vg1	Samisk	Døve/tunghørte	Ordinær	Uten formgiv. Vg1	Uten fr.språk gr.skole	Samisk	Døve/tunghørte	Ordinær	Uten formgiv. Vg1	Uten fr.språk gr.skole	Samisk	Døve/tunghørte	
Religion og etikk									84	84	84	84	84	84	84	84	84	84	84
Norsk ¹	113	113			112	112			168	168	168			393	393	393			
Førstespråk samisk/norsk ¹			103				103					103						309	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹			103				103					103						309	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹				113				112					168						393
Norsk tegnspråk ¹				75				75					75						225
Matematikk ¹	140	140	140	140	84	84	84	84						224	224	224	224	224	224
Naturfag	140	140	140	140										140	140	140	140	140	140
Engelsk ¹	140	140	140	140										140	140	140	140	140	140
Fremmedspråk ¹	113	113			112	112					140			225	225	365			
Samfunnsfag		84			84		84	84						84	84	84	84	84	84
Geografi		56			56		56	56						56	56	56	56	56	56
Historie					56	56	56	56	113	113	113	113	113	169	169	169	169	169	169
Kroppsøving	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	168	168	168	168	168	168
Sum fellesfag	702	842	682	664	560	420	542	523	421	421	561	459	496	1683	1683	1823	1683	1683	1683
Felles programfag fra eget programområde	140		140	140	280	420	280	280	420	420	420	420	420	840	840	840	840	840	840
Programfag fra studieforbereende utdanningsprogram	140		140	140	140	140	140	140	140	140		140	140	420	280	280	420	420	420
Totalt omfang	982	842	962	944	980	980	962	943	981	981	981	1019	1056	2943	2803	2943	2943	2943	2943

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.2.2 i teksten.

Programfag som inngår i programområde for formgivingsfag

Tabell 8 viser hvilke programfag som inngår i programområde for formgivingsfag. Hvert fagområde består av flere programfag.

Tabell 8 Programfag i programområde for formgivingsfag

Fagområde	Programfag	Timer
Felles programfag i formgivingsfag		
Design og arkitektur		
	Design og arkitektur 1	140
	Design og arkitektur 2 (bygger på design og arkitektur 1)	140
	Design og arkitektur 3 (bygger på design og arkitektur 2)	140
Visuelle kunstfag		
	Visuelle kunstfag 1	140
	Visuelle kunstfag 2 (bygger på visuelle kunstfag 1)	140
	Visuelle kunstfag 3 (bygger på visuelle kunstfag 2)	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for formgivingsfag		
	Samisk visuell kultur	140
	Scenografi og kostyme	140
	Trykk og foto	140
	Visuell kultur og samfunn	140

3.2.4 Utdanningsprogram for idrettsfag

Elevene skal totalt ha 2 943 timer over tre år. Det fremgår av fag- og timefordelingen i tabell 9 hvordan disse timene skal fordeles. Det er en forutsetning at opplæringen på hvert årstrinn organiseres i fellesfag og programfag slik som fastsatt i tabell 9 og i den enkelte læreplan. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som er beskrevet i læreplanene som fellesfag og programfag.

I tabell 9 er det, i tillegg til de kolonnene som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1, 4, 7 og 11), egne kolonner for elever som

- ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen (kolonne 8 og 12)
- har samisk som første- eller andrespråk eller finsk som andrespråk (kolonne 2, 5, 9 og 13)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 3, 6, 10 og 14)

Krav til fagsammensetning**Fellesfag**

Elevene i utdanningsprogram for idrettsfag skal på hvert årstrinn ha opplæring i de fagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell 9 under fellesfag, dvs. ordinært totalt 1 515 timer over tre år.

Tabell 9 Fag- og timefordeling i utdanningsprogram for idrettsfag

Omfang i timer	Vg1			Vg2			Vg3				Totalt over 3 år			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kolonner nummer	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Uten fr.språk gr.skole	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Uten fr.språk gr.skole	Samisk	Døve/ tunghørte
Religion og etikk							84	84	84	84	84	84	84	84
Norsk ¹	113			112			168	168			393	393		
Førstespråk samisk/norsk ¹		103			103				103				309	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹		103			103				103				309	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹			113			112				168				393
Norsk tegnspråk ¹			75			75				75				225
Matematikk ¹	140	140	140	84	84	84					224	224	224	224
Naturfag	140	140	140								140	140	140	140
Engelsk ¹	140	140	140								140	140	140	140
Fremmedspråk ¹	113			112				140			225	365		
Samfunnsfag				84	84	84					84	84	84	84
Geografi				56	56	56					56	56	56	56
Historie				56	56	56	113	113	113	113	169	169	169	169
Sum fellesfag	646	626	608	504	486	467	365	505	403	440	1515	1655	1515	1515
Felles programfag fra eget utdanningsprogram	196	196	196	336	336	336	476	476	476	476	1008	1008	1008	1008
Programfag fra studieforbereende utdanningsprogram	140	140	140	140	140	140	140		140	140	420	280	420	420
Totalt omfang	982	962	944	980	962	943	981	981	1019	1056	2943	2943	2943	2943

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.2.2 i teksten.

Programfag

Elevene i utdanningsprogram for idrettsfag skal ordinært i løpet av tre år ha 1 428 timer programfag.

- *Felles programfag fra eget utdanningsprogram*
1 008 av de 1 428 timene skal nyttes til felles programfag fra eget utdanningsprogram. De felles programfagene går fram av tabell 10.
- *Programfag fra studieforbereende utdanningsprogram*
420 av de 1 428 timene skal nyttes til programfag enten fra eget utdanningsprogram (jf. tabell 10) eller fra programområdene innen de to andre studieforbereende utdanningsprogrammene. Elevene skal ha tre programfag á 140 timer.

Matematikk som fellesfag og programfag

Det vises til punkt 3.2.2.7.

Tilpasset ordning

- *Uten fremmedspråk i grunnskolen*
Elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, skal i tillegg til fremmedspråk på Vg1 og Vg2 også ha 140 timer på Vg3. En konsekvens av dette er at timer til valg av programfag på Vg3 reduseres tilsvarende med 140 timer. Til sammen skal disse elevene ha 1 655 timer fellesfag, 1 008 timer felles programfag og 280 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram, totalt 2 943 timer over tre år. Se tabell 9 (kolonne 12).

Programfag som inngår i utdanningsprogram for idrettsfag

Tabell 10 viser hvilke programfag som inngår i utdanningsprogram for idrettsfag. De fleste fagområdene består av to eller flere programfag.

Tabell 10 Programfag i utdanningsprogram for idrettsfag

Fagområde	Programfag	Timer
Felles programfag i idrettsfag		
Aktivitetsslære		
	Aktivitetsslære 1	140
	Aktivitetsslære 2 (bygger på aktivitetsslære 1)	140
	Aktivitetsslære 3 (bygger på aktivitetsslære 2)	140
Idrett og samfunn		
	Idrett og samfunn	140
Treningsledelse		
	Treningsledelse 1	56
	Treningsledelse 2 (bygger på treningsledelse 1)	56
	Treningsledelse 3 (bygger på treningsledelse 2)	56
Treningslære		
	Treningslære 1	140
	Treningslære 2 (bygger på treningslære 1)	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for idrettsfag		
Breddeidrett		
	Breddeidrett 1	140
	Breddeidrett 2 (bygger på breddeidrett 1)	140
	Breddeidrett 3 (bygger på breddeidrett 2)	140
Friluftsliv		
	Friluftsliv 1	140
	Friluftsliv 2 (bygger på friluftsliv 1)	140
Lederutvikling		
	Lederutvikling 1	140
	Lederutvikling 2 (bygger på lederutvikling 1)	140
Toppidrett		
	Toppidrett 1	140
	Toppidrett 2 (bygger på toppidrett 1)	140
	Toppidrett 3 (bygger på toppidrett 2)	140

3.2.5 *Utdanningsprogram for musikk, dans og drama*

Utdanningsprogram for musikk, dans og drama har ett felles Vg1 og er inndelt i tre programområder på Vg2 og Vg3:

- programområde for musikk
- programområde for dans
- programområde for drama

Elevene har etter fullført Vg1 rett til inntak til ett av programområdene på Vg2 uavhengig av hvilke programfag som er valgt innenfor de 196 timene til valg elevene har på Vg1. Kravet til timetall og sammensetning av fag over tre år er tilpasset dette.

Elevene skal totalt ha 2 943 timer over tre år. Det fremgår av fag- og timefordelingen i tabell 11 hvordan disse timene skal fordeles. Det er en forutsetning at opplæringen på hvert årstrinn organiseres i fellesfag og programfag slik som fastsatt i tabell 11 og i den enkelte læreplan. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som er beskrevet i læreplanene for fellesfag og programfag.

I tabell 11 er det, i tillegg til de kolonner som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1, 4, 7 og 11), egne kolonner for elever som

- ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen (kolonne 8 og 12)
- har samisk som første- eller andrespråk eller finsk som andrespråk (kolonne 2, 5, 9 og 13)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 3, 6, 10 og 14)

Tabell 11 Fag- og timefordeling i utdanningsprogram for musikk, dans og drama

Omfang i timer	Vg1			Vg2			Vg3				Totalt over 3 år			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kolonne nummer	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Uten fr.språk gr.skole	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Uten fr.språk gr.skole	Samisk	Døve/ tunghørte
Religion og etikk							84	84	84	84	84	84	84	84
Norsk ¹	113			112			168	168			393	393		
Førstespråk samisk/norsk ¹		103			103				103				309	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹		103			103				103				309	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹			113			112				168				393
Norsk tegnspråk ¹			75			75				75				225
Matematikk ¹	140	140	140	84	84	84					224	224	224	224
Naturfag	140	140	140								140	140	140	140
Engelsk ¹	140	140	140								140	140	140	140
Fremmedspråk ¹	113			112				140			225	365		
Samfunnsfag				84	84	84					84	84	84	84
Geografi				56	56	56					56	56	56	56
Historie				56	56	56	113	113	113	113	169	169	169	169
Sum fellesfag	646	626	608	504	486	467	365	505	403	440	1515	1655	1515	1515
Felles programfag fra eget programområde	140	140	140	336	336	336	476	476	476	476	952	952	952	952
Programfag fra studieforbereende utdanningsprogram	196	196	196	140	140	140	140		140	140	476	336	476	476
Totalt omfang	982	962	944	980	962	943	981	981	1019	1056	2943	2943	2943	2943

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.2.2 i teksten.

Krav til fagsammensetning

Fellesfag

Elevene i programområdene for musikk, dans og drama skal på hvert årstrinn ha opplæring i de fagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell 11 under fellesfag, dvs. ordinært totalt 1 515 timer over tre år.

Programfag

Elevene i programområdene for musikk, dans og drama skal ordinært i løpet av tre år ha opplæring i 1 428 timer programfag.

- *Felles programfag fra eget programområde*
952 av de 1 428 timene skal nyttes til felles programfag fra eget programområde. De felles programfagene for programområde for musikk går fram av tabell 12. De felles programfagene for programområde for dans går fram av tabell 13. De felles programfagene for programområde for drama går fram av tabell 14.
- *Programfag fra studieforbereende utdanningsprogram*
476 av de 1 428 timene skal nyttes til programfag fra eget programområde eller fra andre programområder innen de tre studieforbereende utdanningsprogrammene, dvs. utdanningsprogrammene for studiespesialisering, idrettsfag og musikk, dans og drama. Elevene må ta tre programfag á 140 timer og et programfag på minst 56 timer.

Matematikk som fellesfag og programfag

Det vises til punkt 3.2.2.7.

Tilpasset ordning

- *Uten fremmedspråk i grunnskolen*
Elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, skal i tillegg til å ha fremmedspråk på Vg1 og Vg2 også ha 140 timer på Vg3. En konsekvens av dette er at timer til valg av programfag på Vg3 reduseres tilsvarende med 140 timer. Til sammen skal disse elevene ha 1 655 timer fellesfag, 952 timer felles programfag og 336 timer til valg av programfag fra studieforbereende utdanningsprogram, totalt 2 943 timer over tre år. Se tabell 11 (kolonne 12).

Programfag som inngår i utdanningsprogram for musikk, dans og drama

- Tabell 12 viser hvilke programfag som inngår i programområde for musikk. Hvert fagområde består av ett eller to programfag.
- Tabell 13 viser hvilke programfag som inngår i programområde for dans. Hvert fagområde består av ett, to eller flere programfag.
- Tabell 14 viser hvilke programfag som inngår i programområde for drama. Hvert fagområde består av ett eller to programfag.

Tabell 12 Programfag i programområde for musikk

Fagområde	Programfag	Timer
Felles programfag i musikk		
Ergonomi og bevegelse		
	Ergonomi og bevegelse 1	56
	Ergonomi og bevegelse 2 (bygger på ergonomi og bevegelse 1)	56
Instruksjon og ledelse		
	Instruksjon og ledelse	140
Instrument, kor, samspill		
	Instrument, kor, samspill 1	140
	Instrument, kor, samspill 2 (bygger på Instrument, kor, samspill 1)	140
Musikk, dans og drama		
	Musikk, dans og drama (felles programfag på Vg1)	140
Musikk i perspektiv		
	Musikk i perspektiv 1	140
	Musikk i perspektiv 2 (bygger på musikk i perspektiv 1)	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for musikk		
	Bevegelse	56
	Lytting	56
	Musikk	140
	Musikk fordypning 1	140
	Musikk fordypning 2 (bygger på musikk fordypning 1)	140
	Samisk musikk og scene	140

Tabell 13 Programfag i programområde for dans

Fagområde	Programfag	Timer
Felles programfag i dans		
Dans i perspektiv		
	Dans i perspektiv 1	140
	Dans i perspektiv 2 (bygger på dans i perspektiv 1)	140
Grunntrening i dans		
	Grunntrening i dans 1	56
	Grunntrening i dans 2 (bygger på grunntrening i dans 1)	56
Musikk, dans og drama		
	Musikk, dans og drama (felles programfag på Vg1)	140
Scenisk dans		
	Scenisk dans 1	140
	Scenisk dans 2 (bygger på scenisk dans 1)	140
	Scenisk dans 3 (bygger på scenisk dans 2)	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for dans		
	Bevegelse	56
	Danseteknikker	140
	Scenisk dans fordypning 1	140
	Scenisk dans fordypning 2 (bygger på scenisk dans fordypning 1)	140

Tabell 14 Programfag i programområde for drama

Fagområde	Programfag	Timer
Felles programfag i drama		
Drama og samfunn		
	Drama og samfunn	140
Musikk, dans og drama		
	Musikk, dans og drama (felles programfag på Vg1)	140
Teater og bevegelse		
	Teater og bevegelse 1	56
	Teater og bevegelse 2 (bygger på teater og bevegelse 1)	56
Teater i perspektiv		
	Teater i perspektiv 1	140
	Teater i perspektiv 2 (bygger på teater i perspektiv 1)	140
Teaterproduksjon		
	Teaterproduksjon 1	140
	Teaterproduksjon 2 (bygger på teaterproduksjon 1)	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for drama		
	Bevegelse	56
	Samisk musikk og scene	140
	Teaterensemble	140
	Teaterproduksjon fordypning 1	140
	Teaterproduksjon fordypning 2 (bygger på teaterproduksjon fordypning 1)	140

3.3 Yrkesfaglige utdanningsprogram – fag- og timestfordeling og programfag

Yrkesfaglig videregående opplæring består normalt av to år i skole og to år i bedrift, hvorav ett år verdiskaping (hovedmodellen). Noen utdanningsløp blir avsluttet med Vg3 i skole. Det finnes noen yrkesfaglige utdanningsløp som avviker fra dette, se punktene 3.3.5 og 3.4. For øvrig henvises til vedlegg 2.

3.3.1 Felles bestemmelser

Hovedbestemmelsene knyttet til innhold og omfang i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene går fram av kapittel 4 i opplæringsloven og kapittel 1 i forskrift til opplæringsloven. Den nærmere inndelingen i fag og bestemmelser om krav til fellesfag og programfag følger nedenfor. Nedenfor er det også gjort greie for de egne bestemmelsene som gjelder for

- elever som i samsvar med § 6-3 i opplæringsloven har rett til opplæring i samisk
- elever som i samsvar med § 3-9 i opplæringsloven har rett til opplæring i tegnspråk

3.3.1.1 *Fellesfag*

Norsk, samisk, finsk og norsk tegnspråk

Opplæringen i norsk skal følge ordinær læreplan hvis ikke annet er bestemt. I forskrift til opplæringsloven er det fastsatt hvem som er unntatt fra *opplæring* i norsk sidemål, og hvem som er fritatt fra *vurdering* i norsk sidemål.

Elever med samisk som første- eller andrespråk

For elever som har rett til opplæring i samisk i henhold til § 6-3 i opplæringsloven, er det utarbeidet egne læreplaner i samisk som første- og andrespråk. Læreplanen i samisk som andrespråk har to alternativer; samisk 2 og samisk 3.

- Opplæring i samisk som førstespråk skal kombineres med opplæring i norsk etter læreplanen i norsk for elever med samisk som førstespråk. Elever som ønsker det, kan imidlertid få opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk, men da med rett til fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.
- Opplæring i samisk som andrespråk skal kombineres med opplæring i norsk etter ordinær læreplan i norsk, men med rett til fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.

Elever med finsk som andrespråk

Det er utarbeidet en egen læreplan i finsk som andrespråk. Opplæring i finsk som andrespråk skal kombineres med opplæring i norsk etter ordinær læreplan i norsk, men med rett til fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.

Norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte

For elever som har rett til opplæring i norsk tegnspråk i henhold til § 3-9 i opplæringsloven, er det utarbeidet egne læreplaner i norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte. Normalt skal opplæringen etter læreplanen i norsk tegnspråk kombineres med opplæring etter læreplanen i norsk for døve og sterkt tunghørte, men elever som ønsker det, kan få opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk, men med fritak fra opplæring og vurdering i norsk sidemål.

Grunnleggende norsk for språklige minoriteter

Det er utarbeidet læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Elever med et annet morsmål enn samisk og norsk kan få opplæring etter denne læreplanen hvis de ikke har tilstrekkelige kompetanse til å følge opplæringen etter den ordinære læreplanen i norsk. Når elevene har oppnådd tilstrekkelig kompetanse i norsk, skal de ha opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk. Det er utviklet kartleggingsmaterieell i tilknytning til læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Dette skal gjøre det enklere å avgjøre hvilket nivå eleven er på og dermed gi bedre grunnlag for å gi tilpasset opplæring. Kartleggingsmateriellet skal også gjøre det enklere å avgjøre når eleven har tilstrekkelig kompetanse i norsk til å kunne følge opplæringen etter til den ordinære læreplanen i norsk. Fra og med skoleåret 2009–2010 må alle elever som ikke følger ordinær læreplan i norsk, bruke læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

Engelsk

Opplæringen skal følge læreplanen i fellesfaget engelsk om ikke annet er bestemt. For elever som har rett til opplæring i/på norsk tegnspråk i samsvar med § 3-9 i opplæringsloven, er det utarbeidet en egen læreplan i engelsk.

Matematikk

Opplæringen skal følge læreplanen i fellesfaget matematikk. Denne læreplanen har to alternativ: matematikk P (praktisk rettet) og matematikk T (teoretisk rettet).

Naturfag, samfunnsfag og kroppsøving

Opplæringen i disse fellesfagene skal følge de fastsatte læreplanene.

3.3.1.2 Andre bestemmelser

Godkjenning av opplæring tilsvarende Vg1 og/eller Vg2 i utlandet

Det vil senere bli fastsatt bestemmelser om godkjenning av opplæring i utlandet tilsvarende Vg1 og/eller Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram.

3.3.2 Vg1 og Vg2 i skole

Elevene skal ordinært ha totalt 1 963 timer i løpet av Vg1 og Vg2. Det går fram av fag- og timefordelingen i tabell 15 hvordan disse timene skal fordeles. Det er en forutsetning at opplæringen i fellesfag og programfag på hvert årstrinn blir gitt slik det er fastsatt i tabell 15 og i den enkelte læreplanen. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som er bestemt i læreplanene i fellesfag og felles programfag.

I tabell 15 er det, i tillegg til de kolonnene som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1, 5 og 9), egne kolonner for elever som

- har samisk som første- eller andrespråk eller finsk som andrespråk (kolonne 3, 7, og 11)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 4, 8 og 12)
- i samsvar med tilbudsstrukturen fastsatt i vedlegg 2 kan tas inn til Vg2 på grunnlag av Vg1 i utdanningsprogrammet for studiespesialisering (kolonne 2, 6, og 10).

Krav til fagsammensetning

Fellesfag

Elevene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene skal på hvert av årstrinnene Vg1 og Vg2 ha opplæring i de fagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell 15 under fellesfag, dvs. ordinært totalt 588 timer.

Tabell 15 Fag- og timefordeling på Vg1 og Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram

Omfang i timer	Vg1				Vg2				Totalt over to år			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kolonne nummer	Ordinær	Med stud.spes Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Med stud.spes Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Med stud.spes Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte
Norsk ¹	56	113			56				112	113		
Førstespråk samisk/norsk ¹			45				45				90	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹			45				45				90	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹				56				56				112
Norsk tegnspråk ¹				56				56				112
Matematikk ¹	84	140	84	84					84	140	84	84
Naturfag	56	140	56	56					56	140	56	56
Engelsk ¹	84	140	84	84	56		56	56	140	140	140	140
Fremmedspråk ¹		113								113		
Samfunnsfag		84			84		84	84	84	84	84	84
Geografi		56								56		
Kroppsøving	56	56	56	56	56	56	56	56	112	112	112	112
Sum fellesfag	336	842	370	392	252	56	286	308	588	898	656	700
Felles programfag fra eget programområde	477		477	477	477	477	477	477	954	477	954	954
Prosjekt til fordyping	168		140	112	253	253	225	197	421	253	365	309
Programfag fra studieforbereende eller yrkesfaglig utdanningsprogram						196 ²				196		
Totalt omfang	981	842	987	981	982	982	988	982	1963	1824	1975	1963

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.3.1.1 i teksten.² Timene kan disponeres til et programfag på 140 timer og de resterende 56 timene kan brukes i prosjekt til fordypning.

Felles programfag fra eget programområde

Elevene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene skal i løpet av to år ha 954 timer felles programfag fra eget programområde. Felles programfag på Vg1 og Vg2 i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene går fram av tabellene 16 og 17a–17i.

Prosjekt til fordyping

Elevene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene skal i løpet av Vg1 og Vg2 ordinært ha 421 timer innenfor prosjekt til fordyping. Timene i prosjekt til fordyping skal brukes

- enten til opplæring i kompetansemål fra Vg3 innenfor eget utdanningsprogram, eller til opplæring i kompetansemål fra andre utdanningsprogram der dette er faglig relevant. Det skal utarbeides lokale læreplaner for dette.
- eller til relevante fellesfag fra Vg3, til fellesfag i fremmedspråk eller til programfag fra studieforbereende utdanningsprogram. I disse tilfellene gjelder kompetansemål, timetall og vurderingsordninger for disse fagene slik dette er fastsatt i den enkelte læreplanen.

Detaljerte bestemmelser er gitt av Utdanningsdirektoratet i forskrift om prosjekt til fordypning.

Tilpassede ordninger

- *Med samisk, finsk eller norsk tegnspråk på Vg1 og Vg2*

Elever med samisk som første- eller andrespråk, finsk som andrespråk eller norsk tegnspråk har egne timetall i prosjekt til fordyping. Se tabell 15.

- *Kryssløp fra Vg1 i studieforbereende utdanningsprogram til Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram*

Enkelte Vg2 har i samsvar med tilbudsstrukturen fastsatt i vedlegg 2 også inntak fra Vg1 i et studieforbereende utdanningsprogram (kryssløp)

- elever som har hatt 842 timer på Vg1 i utdanningsprogram for studiespesialisering, har fullført alle fellesfag som elever i yrkesfaglige utdanningsprogram har på Vg2, unntatt kroppsøving. Disse elevene skal ha 196 timer med andre fag i stedet for disse fellesfagene på Vg2, slik at timetallet totalt på Vg2 blir minst 982 timer. Fagene kan være felles programfag fra yrkesfaglige utdanningsprogram eller programfag fra de studieforbereende utdanningsprogrammene. Totalt skal omfanget over to år være minst 1 824 timer.
- elever som har hatt 982 timer på Vg1 i ett av de studieforbereende utdanningsprogrammene, følger samme ordning. Totalt skal omfanget over to år for disse elevene være minst 1 963 timer.

Felles programfag på Vg1 i yrkesfaglige utdanningsprogram**Tabell 16 Felles programfag på Vg1 i yrkesfaglige utdanningsprogram**

Utdanningsprogram	Programfag	Timer
Bygg- og anleggsteknikk		
	Produksjon	337
	Tegning og bransjelære	140
Design og håndverk		
	Kvalitet og dokumentasjon	140
	Produksjon	337
Elektrofag		
	Automatiseringssystemer	140
	Data- og elektronikkssystemer	197
	Elenergisystemer	140
Helse- og sosialfag		
	Helsefremmende arbeid	197
	Kommunikasjon og samhandling	140
	Yrkesutøvelse	140
Medier og kommunikasjon		
	Mediedesign og medieuttrykk	159
	Mediekommunikasjon	159
	Medieproduksjon	159
Naturbruk		
	Naturbasert aktivitet	140
	Naturbasert produksjon	337
Restaurant- og matfag		
	Bransje, fag og miljø	150
	Kosthold og livsstil	150
	Råstoff og produksjon	177
Service og samferdsel		
	Drift og oppfølging	168
	Kommunikasjon og service	140
	Planlegging	169
Teknikk og industriell produksjon		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Produksjon	197
	Tekniske tjenester	140

Felles programfag på Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram

Tabellene 17a–17i viser felles programfag på Vg2 i hvert av programområdene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.

Tabell 17a Felles programfag på Vg2 bygg- og anleggsteknikk

Programområde	Programfag	Timer
Anleggsteknikk		
	Bransjelære	140
	Produksjon	337
Byggteknikk		
	Bransjelære	140
	Produksjon	337
Klima-, energi- og miljøteknikk		
	Bransjelære	140
	Produksjon	337
Overflateteknikk		
	Bransjelære	140
	Produksjon	337
Treteknikk		
	Bransjelære	140
	Produksjon	337

Tabell 17b Felles programfag på Vg2 design og håndverk

Programområde	Programfag	Timer
Aktivitør		
	Administrasjonsfag	140
	Aktiviseringsfag	337
Blomsterdekoratør		
	Produksjon	337
	Produktutvikling	140
Børsemaker		
	Produksjon	277
	Produktutvikling	200
Båtbyggerfag		
	Produksjon	337
	Produktdesign	140
Design og duodji/duodje/duedtie		
	Design og næring	140
	Duodji/duodje/duedtie	267
	Kulturforståelse	70
Design og gullsmehåndverk		
	Design og produktutvikling	140
	Gullsmehåndverk	337
Design og tekstil		
	Design og produktutvikling	140
	Produksjon og materialer	337

Tabell 17b Felles programfag på Vg2 design og håndverk (fortsatt)

Programområde	Programfag	Timer
Design og trearbeid		
	Produksjon	337
	Produktdesign	140
Frisør		
	Frisyredesign	140
	Produksjon	337
Interiør og utstillingsdesign		
	Produksjon	337
	Produktdesign	140
Pianostemming og pianoteknikk		
	Pianostemming	215
	Pianoteknikk	262
Smed		
	Design og produktutvikling	140
	Smedhåndverk	337
Ur- og instrumentmaker		
	Produksjon og vedlikehold	337
	Produktutvikling	140

Tabell 17c Felles programfag på Vg2 elektrofag

Programområde	Programfag	Timer
Automatisering		
	Automatiseringssystemer	337
	Elenergisystemer	140
Data og elektronikk		
	Data- og elektronikkssystemer	281
	Elektronisk infrastruktur	196
Elenergi		
	Automatiseringssystemer	140
	Data- og elektronikkssystemer	140
	Elenergisystemer	197
Flyfag		
	Luftfartøylære	337
	Teknisk vedlikehold 1	140
Kulde- og varmepumpeteknikk		
	Elenergi- og automatiseringssystemer	140
	Kulde- og varmepumpesystemer	337

Tabell 17d Felles programfag på Vg2 helse- og sosialfag

Programområde	Programfag	Timer
Ambulansefag		
	Ambulansemedisin	197
	Ambulanseoperative emner	112
	Grunnleggende helsefag	168
Barne- og ungdomsarbeiderfag		
	Helsefremmende arbeid	140
	Kommunikasjon og samhandling	140
	Yrkesutøvelse	197
Fotterapi og ortopediteknikk		
	Helsefremmende arbeid	197
	Kommunikasjon og samhandling	140
	Yrkesutøvelse	140
Helsearbeiderfag		
	Helsefremmende arbeid	197
	Kommunikasjon og samhandling	140
	Yrkesutøvelse	140
Helseservicefag		
	Helsefremmende arbeid	197
	Kommunikasjon og samhandling	140
	Yrkesutøvelse	140
Hudpleie		
	Helsefremmende arbeid	140
	Kommunikasjon og samhandling	140
	Yrkesutøvelse	197

Tabell 17e Felles programfag på Vg2 medier og kommunikasjon

Programområde	Programfag	Timer
Medier og kommunikasjon		
	Mediedesign og medieuttrykk	159
	Mediekommunikasjon	159
	Medieproduksjon	159

Tabell 17f Felles programfag på Vg2 naturbruk

Programområde	Programfag	Timer
Akvakultur		
	Anlegg og teknikk	140
	Drift og produksjon	197
	Oppdrett og miljø	140
Anleggsgartner- og idrettsanleggsgfag		
	Drift og vedlikehold	224
	Nyanlegg	253
Fiske og fangst		
	Drift av fartøy	337
	Fangst og redskaper	140
Heste- og hovslagerfag		
	Aktiviteter med hest	141
	Hest og hestehold	168
	Stalldrif	168
Landbruk og gartneri		
	Forvaltning og drift	197
	Produksjon og tjenesteyting	280
Reindrift		
	Reinen og dens naturmiljø	140
	Reindrifbasert produksjon	197
	Økonomi og ressursforvaltning	140
Skogbruk		
	Drift og vedlikehold	252
	Skogskjøtsel, utmark og bedrift	225

Tabell 17g Felles programfag på Vg2 restaurant- og matfag

Programområde	Programfag	Timer
Køkk- og servitørfag		
	Kosthold, ernæring og helse	140
	Råvarer og produksjon	197
	Servering, bransje og miljø	140
Matfag		
	Bransje, fag og miljø	140
	Råvarer, produksjon og kvalitet	197
	Salg og marked	140

Tabell 17h Felles programfag på Vg2 service og samferdsel

Programområde	Programfag	Timer
IKT-servicefag		
	Bruker- og driftsstøtte	168
	Drift og vedlikehold	169
	Virksomhetsstøtte	140
Reiseliv		
	Etablering og drift	140
	Salg og markedsføring	140
	Vertskapsrollen	197
Salg, service og sikkerhet		
	Markedsføring og salg	169
	Sikkerhet	140
	Økonomi og administrasjon	168
Transport og logistikk		
	Bransjeteknikk	140
	Transport og logistikk	337

Tabell 17i Felles programfag på Vg2 teknikk og industriell produksjon

Programområde	Programfag	Timer
Arbeidsmaskiner		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Feilsøking og reparasjon	337
Bilskade, lakk og karosseri		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Karosseri- og lakkteknikk	337
Brønnteknikk		
	HMS og kvalitet	140
	Leting, boring, komplettering	197
	Produksjon og brønnvedlikehold	140
Industriell møbelproduksjon		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Materiale og teknikker	140
	Produktutvikling og produksjon	197
Industritekstil og design		
	Materialer og materialbruk	150
	Produksjon og styring	177
	Produksjonsforberedelse	150
Kjemiprosess		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Kjemisk teknologi	168
	Produksjon og vedlikehold	169
Kjøretøy		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Verkstedarbeid	337
Laboratoriefag		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Laboratoriarbeid	337

Tabell 17i Felles programfag på Vg2 teknikk og industriell produksjon (fortsatt)

Programområde	Programfag	Timer
Maritime fag		
	Dokumentasjon og kvalitet	150
	Drift og operasjon	167
	Skipstekniske tjenester	160
Industriteknologi¹		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Produksjon	197
	Reparasjon og vedlikehold	140

¹ Betegnelsen endres fra "produksjons- og industriteknikk" til "industriteknologi" fra og med skoleåret 2010-2011

3.3.3 Særløp – Vg1 i skole og 3 års læretid

Noen utdanningsløp innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammene avviker fra hovedmodellen ved at det kun er ett års opplæring i skole. Lærekontrakt tegnes etter Vg1. Dette kalles særløp. Læreplanene for opplæring i bedrift har bare kompetansemål på Vg3-nivå. To års opplæring kombineres med ett års verdiskaping, og lærlingene har totalt 3 års læretid i bedrift. Særløp fremgår av tilbudsstrukturen i vedlegg 2.

Fellesfag

Lærlinger som følger særløp, skal ha opplæring i fellesfagene på Vg2-nivå som angitt i tabell 18. Lærlinger som følger særløp er fritatt for kroppsøving på Vg2, og avslutter faget etter Vg1.

Prosjekt til fordypning

Lærlinger som følger særløp, er fritatt for prosjekt til fordypning etter Vg1.

Tabell 18 Fag- og timefordeling totalt over to år for lærlinger som følger særlop i yrkesfaglige utdanningsprogram

Omfang i timer	Totalt over to år, særlop			
	1	2	3	4
Kolonne nummer	Ordinær	Med stud.spes Vg1	Samisk	Døve/ tunghørte
Norsk	112	113		
Førstespråk samisk/norsk			90	
Andrespråk norsk/samisk/finsk			90	
Norsk for døve og sterkt tunghørte				112
Norsk tegnspråk				112
Matematikk	84	140	84	84
Naturfag	56	140	56	56
Engelsk	140	140	140	140
Fremmedspråk		113		
Samfunnsfag	84	84	84	84
Geografi		56		
Kroppsøving	56	56	56	56
Sum fellesfag	532	842	600	644
Felles programfag fra eget programområde	477		477	477
Prosjekt til fordyping	168		140	112
Programfag fra studieforberedende eller yrkesfaglige utdanningsprogram		196		
Totalt omfang	1177	1038	1217	1233

3.3.4 Vg3 i yrkesfaglige utdanningsprogram

Yrkesfaglig videregående opplæring avsluttes normalt med Vg3. Noen utdanningsløp blir avsluttet med Vg3 i skole, men de fleste blir avsluttet som lærefag i bedrift med en kombinasjon av opplæring og verdiskaping (læretid). Det finnes også yrkesfaglige utdanningsløp som har Vg3 i skole før de avsluttes med verdiskaping i bedrift, disse er vist i tabell 19b og 19f nedenfor.

Yrkesfaglige utdanningsprogram – programfag på Vg3 i skole

I noen yrkesfaglige utdanningsprogram finnes det utdanningsløp som avsluttes med Vg3 i skole og fører til yrkeskompetanse uten fag-/svennebrev. Andre utdanningsløp har Vg3 i skole før opplæringen avsluttes i bedrift og fører til fag-/svennebrev. Det er utarbeidet programfag for Vg3 i skole, se tabell 19a–19f.

Tabell 19 Yrkesfaglige utdanningsprogram – fag- og timefordeling på Vg3 i skole

Omfang i timer	Vg3		
	1	2	3
Kolonne nummer	Ordinær	Samisk	Døve/tunghørte
Kroppsøving	56	56	56
Felles programfag fra eget programområde	925	925	925
Totalt omfang	981	981	981

Tabell 19a Programfag på Vg3 i skole i utdanningsprogram for design og håndverk

Programområde	Programfag	Timer
Interiør		
Felles programfag		
	Interiørarbeid	660
	Presentasjon	265
Utstillingsdesign		
Felles programfag		
	Utstillingsarbeid	660
	Visuell kommunikasjon	265
Pianostemming og pianoteknikk		
Felles programfag		
	Bransjekunnskap	65
	Pianostemming	430
	Pianoteknikk	430

Tabell 19b Programfag på Vg3 i skole i utdanningsprogram for elektrofag

Programområde	Programfag	Timer
Automatiseringsfaget (avsluttes med verdiskaping i bedrift etter Vg3 i skole)		
Felles programfag		
	Automatiseringssystemer	645
	Elenergisystemer	140
	Mekanisk arbeid	140
Dataelektronikerfaget (avsluttes med verdiskaping i bedrift etter Vg3 i skole)		
Felles programfag		
	Apparater og utstyr	535
	Systemer og infrastruktur	390
Romteknologi		
Felles programfag		
	Elektronikk og kommunikasjonsteknologi	140
	Fjernanalyse og geografiske informasjonssystemer	140
	Romfysikk	140
	Romteknologi og satellitteknikk	140
	Telemetri	140
Fellesfag		
	Matematikk og naturfag som på Vg3 påbygging til generell studiekompetanse, se punkt 3.5.2	224
Avionikerfaget (avsluttes med læretid i bedrift etter Vg3 i skole)		
Felles programfag		
	Luftfartøysystemer	463
	Teknisk vedlikehold 2	462
Flytekniske fag (avsluttes med læretid i bedrift etter Vg3 i skole)		
Felles programfag		
	Luftfartøysystemer	478
	Teknisk vedlikehold 2	447

Tabell 19c Programfag på Vg3 i skole i utdanningsprogram for helse- og sosialfag

Programområde	Programfag	Timer
Fotterapi		
Felles programfag		
	Helsefremmende arbeid	250
	Kommunikasjon og samhandling	250
	Yrkesutøvelse	426
Apotekteknikk		
Felles programfag		
	Helsefremmende arbeid	371
	Kommunikasjon og samhandling	139
	Yrkesutøvelse	417
Helsesekretær		
Felles programfag		
	Helsefremmende arbeid	371
	Kommunikasjon og samhandling	184
	Yrkesutøvelse	371
Tannhelsesekretær		
Felles programfag		
	Helsefremmende arbeid	250
	Kommunikasjon og samhandling	250
	Yrkesutøvelse	426
Hudpleier		
Felles programfag		
	Helsefremmende arbeid	250
	Kommunikasjon og samhandling	250
	Yrkesutøvelse	426

Tabell 19d Programfag på Vg3 i skole i utdanningsprogram for medier og kommunikasjon

Programområde	Programfag	Timer
Mediedesign		
Felles programfag		
	Design	420
	Prosjektstyring	365
	Strategi og marked	140

Tabell 19e Programfag på Vg3 i skole i utdanningsprogram for naturbruk

Programområde	Programfag	Timer
Gartner næring		
Felles programfag		
	Gartnerbedriften	168
	Omsetning	140
	Plantebruk	197
	Planteproduksjon	420
Landbruk og husdyrhold		
Felles programfag		
	Gårdsdrift	168
	Plante- og husdyrproduksjon	337
	Utmark og kulturlandskap	140
Valgfrie programfag		
	Traktor og maskiner	140
	Økologisk landbruk 1	140
	Økologisk landbruk 2	140
	Økonomi og driftsledelse	140

Tabell 19f Programfag på Vg3 i skole i utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon

Programområde	Programfag	Timer
Anleggsmaskinmekanikerfaget (avsluttes med verdiskaping i bedrift etter Vg3 i skole)		
Felles programfag		
	Dokumentasjon og kvalitet	140
	Feilsøking og diagnose	205
	Reparasjon og vedlikehold	580

3.3.5 Andre ordninger

Fylkeskommunen kan i det enkelte tilfellet godkjenne lærekontrakt som fastsetter at hele opplæringen, eller en større del av opplæringen enn det som følger av læreplanen, skal skje i bedrift, jf. opplæringsloven § 3-3, 4. ledd. Dette innebærer at opplæring på Vg1 og Vg2 som ordinært blir gitt i skole i stedet blir gitt i bedrift.

Fellesfag

Elever som tar Vg2 eller Vg1 og Vg2 i bedrift, skal likevel ha fellesfagene som framgår av tabell 20. Fylkeskommunen har ansvar for at den enkelte elev får opplæring i fellesfagene, jf. opplæringsloven § 3-3, 6. ledd.

Fritak fra kroppsøving

- Lærlinger uten Vg1 og Vg2 i skole er fritatt for kroppsøving.
- Lærlinger uten Vg2 i skole avslutter faget med standpunkt karakter på Vg1.

Fritak fra prosjekt til fordypning

- Læringer uten Vg1 og Vg2 i skole er fritatt for prosjekt til fordypning på Vg1 og Vg2.
- Læringer uten Vg2 i skole er fritatt for prosjekt til fordypning på Vg2, og avslutter faget med standpunkt karakter på Vg1.

Tabell 20 Fag- og timefordeling totalt over to år for læringer uten Vg2 eller Vg1 og Vg2 i skole i yrkesfaglige utdanningsprogram

Omfang i timer	Samlet timetall over to år for læringer uten Vg2 eller Vg1 og Vg2 i skole		
	1	2	3
Kolonne nummer	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte
Norsk ¹	112		
Førstespråk samisk/norsk ¹		90	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹		90	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹			112
Norsk tegnspråk ¹			112
Matematikk ¹	84	84	84
Naturfag	56	56	56
Engelsk ¹	140	140	140
Fremmedspråk ¹			
Samfunnsfag	84	84	84
Geografi			
Kroppøving (se punkt 3.3.5)			
Sum fellesfag	476	544	644
Totalt omfang	476	544	644

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.3.1.1 i teksten

3.4 Studieforbereende tilbud innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram

3.4.1 *Studieforbereende Vg3 innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene for naturbruk og for medier og kommunikasjon*

Utdanningsprogram for naturbruk og utdanningsprogram for medier og kommunikasjon har egne studieforbereende Vg3 som bygger på Vg1 og Vg2 i vedkommende utdanningsprogram eller et fastsatt kryssløp, se tilbudsstrukturen i vedlegg 2.

Elevene på de studieforbereende Vg3 for naturbruk og for medier og kommunikasjon skal ordinært ha totalt 981 timer i løpet av dette året. Det går fram av fag- og timefordelingen i tabell 21 hvorledes disse timene skal fordeles. Det er en forutsetning at opplæringen blir organisert i fellesfag og programfag slik det er fastsatt i tabell 21 og i den enkelte læreplanen. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som går fram av læreplanene i fellesfag og programfag.

I tabell 21 er det, i tillegg til de kolonnene som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1 og 4), egne kolonner for elever som

- har samisk som første- eller andrespråk (kolonne 2 og 5)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 3 og 6)

Fellesfag

Elevene skal ha opplæring i de fellesfagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell 21, dvs. ordinært totalt 701 timer.

- For fagene norsk, samisk, finsk, norsk tegnspråk, matematikk, naturfag og kroppsøving, vises det til det som står om disse fagene under punkt 3.3.1.1.
- I historie følger opplæringen læreplanen for Vg3 påbygging til generell studiekompetanse.
- Etter samisk fag- og timefordeling skal opplæringen i historie følge egen læreplan for Vg3 påbygging til generell studiekompetanse.
- De særlige bestemmelsene for fellesfaget matematikk for elever som tar matematikk programfag, står under punkt 3.3.1.1.

Tabell 21 Fag- og timefordeling på studieforbereende Vg3 innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene for naturbruk og for medier og kommunikasjon

Omfang i timer Kolonne nummer	Vg3			Totalt over 3 år		
	1	2	3	4	5	6
	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte	Ordinær	Samisk	Døve/ tunghørte
Norsk ¹	281			393		
Førstespråk samisk/norsk ¹		219			309	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹		219			309	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹			281			393
Norsk tegnspråk ¹			113			225
Matematikk ¹	140	140	140	224	224	224
Naturfag	84	84	84	140	140	140
Engelsk ¹				140	140	140
Samfunnsfag				84	84	84
Historie	140	113	140	140	113	140
Kroppsøving	56	56	56	168	168	168
Sum fellesfag	701	831	814	1289	1487	1514
Felles programfag fra eget programområde	140	140	140	1094	1094	1094
Prosjekt til fordyping			27	421	365	336
Programfag fra eget programområde eller studieforbereende utdanningsprogram	140			140		
Totalt omfang	981	971	981	2944	2946	2944

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.3.1.1 i teksten.

Programfag

Elevene på de studieforbereende Vg3 i utdanningsprogram for naturbruk og for medier og kommunikasjon skal i løpet av opplæringen ordinært ha 280 timer programfag.

- *Programfag fra eget programområde*
140 av de 280 timene skal brukes til felles programfag fra eget programområde.
Felles programfag på Vg3 naturbruk går fram av tabell 22. Felles programfag på Vg3 medier og kommunikasjon går fram av tabell 23.
- *Programfag fra eget programområde eller studieforbereende utdanningsprogram*
140 av de 280 timene skal brukes til programfag som finnes enten i eget

programområde eller i noen av de andre programområdene innenfor de tre studieforbereende utdanningsprogram, dvs. utdanningsprogram for studiespesialisering, idrettsfag eller musikk, dans og drama. De egne programfagene utarbeidet for studieforbereende Vg3 naturbruk står i tabell 22. De egne programfagene utarbeidet for studieforbereende Vg3 medier og kommunikasjon står i tabell 23.

Tilpassede ordninger

- *Prosjekt til fordypning på Vg1 og/eller Vg2 brukt til fellesfag eller programfag*
Elever som på Vg1 og/eller Vg2 har brukt av timene som er satt av der til prosjekt til fordypning til fellesfag/programfag, må på Vg3 ta et tilsvarende timetall i programfag enten fra eget utdanningsprogram eller fra studieforbereende utdanningsprogram. Det totale timetallet på Vg3 skal ordinært være 981 timer, og det ordinære samlede timeomfanget over tre år skal være 2 944 timer.
- *Med samisk, finsk og norsk tegnspråk på Vg3*
Elever som får opplæring etter læreplanene for samisk, finsk eller norsk tegnspråk, har ikke timer til valg av programfag på Vg3 påbygging. Se tabell 21.
- *Med norsk tegnspråk på Vg3*
Elever som får opplæring etter læreplanen i norsk tegnspråk, skal ha minst 27 timer til prosjekt til fordypning på Vg3. Se tabell 21. Andre elever skal ikke ha prosjekt til fordypning på Vg3.

Programfag som inngår i studieforbereende Vg3 i utdanningsprogram for naturbruk og for medier og kommunikasjon

Tabell 22 og 23 viser hvilke programfag som inngår i de to studieforbereende Vg3.

Tabell 22 Programfag på studieforbereende Vg3 for naturbruk

	Programfag	Timer
Felles programfag		
	Naturforvaltning	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for Vg3 naturbruk		
	Bruk og vern	140
	Feltarbeid i naturbruk	140
	Næringsdrift i naturbruk	140

Tabell 23 Programfag på studieforbereende Vg3 for medier og kommunikasjon

	Programfag	Timer
Felles programfag		
	Medier og kommunikasjon	140
Valgfrie programfag spesielt utarbeidet for Vg3 medier og kommunikasjon		
	Bilde	140
	Lyd	140
	Tekst	140

3.4.2 *Vg3 påbygging til generell studiekompetanse for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene*

Elever i yrkesfaglige utdanningsprogram kan etter Vg1 og Vg2 ta Vg3 påbygging til generell studiekompetanse. Dette gjelder elever på alle yrkesfaglige utdanningsprogram. Vg1 og Vg2 må være fra samme utdanningsprogram eller et fastsatt kryssløp, se tilbudsstrukturen i vedlegg 2.

Vg3 påbygging til generell studiekompetanse skal totalt inneholde minst 841 timer. Det går fram av fag- og timefordelingen i tabell 24 hvordan disse timene skal fordeles på fag. Det er en forutsetning at opplæringen blir organisert i fellesfag og programfag slik det er fastsatt i tabell 24 og i den enkelte læreplanen. Fagene kan ikke deles opp i enheter av annet omfang enn det som går fram av læreplanene i fellesfag og felles programfag.

I tabell 24 er det, i tillegg til de kolonnene som viser ordinær fag- og timefordeling (kolonne 1 og 5), egne kolonner for elever som

- har samisk som første- eller andrespråk eller finsk som andrespråk (kolonne 3 og 7)
- har norsk tegnspråk og norsk for døve og sterkt tunghørte (kolonne 4 og 8)
- som i samsvar med tilbudsstrukturen fastsatt i vedlegg 2 kan tas inn til Vg2 på grunnlag av Vg1 i utdanningsprogrammet for studiespesialisering (kolonne 2 og 6)

Fellesfag

Elevene skal ha opplæring i de fellesfagene som er satt opp i fag- og timefordelingen i tabell 24, dvs. ordinært totalt 701 timer.

- For fagene norsk, samisk, finsk, norsk tegnspråk, matematikk, naturfag og kroppsøving, vises det til det som står om disse fagene under punkt 3.3.1.1.
- Faget historie har et omfang på 140 timer, jf. læreplanen i historie.
- Etter samisk fag- og timefordeling har opplæringen i historie et omfang på 113 timer

Matematikk som fellesfag og programfag

Det henvises til punkt 3.3.1.1.

Elever på Vg3 påbygging til generell studiekompetanse kan velge programfag i matematikk samtidig med fellesfaget i matematikk.

Programfag

Elevene på Vg3 påbygging til generell studiekompetanse skal ordinært ha 140 timer programfag fra utdanningsprogram for studiespesialisering, se tabell 5, 6 og 8.

Tabell 24 Fag- og timefordeling på Vg3 påbygging til generell studiekompetanse for yrkesfaglige utdanningsprogram

Omfang i timer	Vg3				Totalt over 3 år				
	Kolonne nummer	1	2	3	4	5	6	7	8
		Ordinær	Med stud.spes Vg1	Samisk	Døve/tunghørte	Ordinær	Med stud.spes Vg1	Samisk	Døve/tunghørte
Norsk ¹		281	280			393	393		
Førstespråk samisk/norsk ¹				219				309	
Andrespråk norsk/samisk/finsk ¹				219				309	
Norsk for døve og sterkt tunghørte ¹					281				393
Norsk tegnspråk ¹					113				225
Matematikk ¹		140	84	140	140	224	224	224	224
Naturfag		84		84	84	140	140	140	140
Engelsk ¹						140	140	140	140
Fremmedspråk ¹							113		
Samfunnsfag						84	84	84	84
Geografi							56		
Historie		140	140	113	140	140	140	113	140
Kroppsøving		56	56	56	56	168	168	168	168
Sum fellesfag		701	560	831	814	1289	1458	1487	1514
Felles programfag fra eget programområde						954	477	954	954
Prosjekt til fordyping					27	421	253	365	336
Programfag fra utdanningsprogram for studiespesialisering		140	140			140	140		
Programfag fra studieforberedende eller yrkesfaglige utdanningsprogram			140				336		
Totalt omfang		841	840	831	841	2804	2664	2806	2804

¹ Se den nærmere beskrivelsen av disse fagene under punkt 3.3.1.1 i teksten.

Tilpassede ordninger

- *Prosjekt til fordypning på Vg1 og/eller Vg2 brukt til fellesfag eller programfag*
Elever som på Vg1 og/eller Vg2 har brukt av timene som er satt av til prosjekt til fordyping til fellesfag/programfag, må på Vg3 ta et tilsvarende antall timer i programfag fra de studieforberedende utdanningsprogrammene og/eller felles programfag i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Det totale timetallet på Vg3 skal ordinært være 841 timer, og det ordinære samlede timeomfanget over tre år skal være 2 804 timer.
- *Med samisk, finsk og norsk tegnspråk på Vg3*
Elever som får opplæring etter læreplanene for samisk, finsk eller norsk tegnspråk, har ikke timer til programfag fra utdanningsprogram for studiespesialisering på Vg3 påbygging til generell studiekompetanse, se tabell 24.

- *Med norsk tegnspråk på Vg3*
Elever som får opplæring etter læreplanen i norsk tegnspråk, skal ha minst 27 timer til prosjekt til fordyping på Vg3 påbygging. Se tabell 24 (kolonne 3). Andre elever skal ikke ha prosjekt til fordyping på Vg3 påbygging Til generell studiekompetanse.
- *Med kryssløp fra Vg1 studieforbereende utdanningsprogram til Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram*
Enkelte Vg2 har i samsvar med tilbudsstrukturen fastsatt i vedlegg 2 også inntak fra Vg1 i studieforbereende utdanningsprogram (kryssløp). Disse elevene har fullført fellesfaget naturfag og skal ha færre timer i fellesfaget matematikk. Disse elevene skal i stedet ha 140 timer til programfag fra studieforbereende eller yrkesfaglige utdanningsprogram på Vg3, se tabell 24 (kolonne 2 og 6).

3.4.3 **Generell studiekompetanse**

Generell studiekompetanse er det normale grunnlag for opptak til høyere utdanning for de med yrkeskompetanse med eller uten fag-/svennebrev. Følgende fag fra videregående opplæring inngår i kravene:

- norsk, 393 timer
- engelsk, 140 timer
- matematikk, 224 timer
- naturfag, 140 timer
- samfunnsfag, 84 timer
- historie, 140 timer

Normalt vil dette si at det i tillegg til ordinær opplæring på Vg1 og Vg2 i yrkesfaglige utdanningsprogram kreves norsk med 280 timer, matematikk med 140 timer, naturfag med 84 timer og historie med 140 timer.

Søkere med relevant fagbrev eller svennebrev kan tas opp til spesielt tilrettelagt ingeniørutdanning uten at kravet til generell studiekompetanse er oppfylt.